

1. საერთაშორისო კონფერენციები

საერთაშორისო კონფერენცია ეწოდება ორი ან რამდენიმე სახელმწიფოს წარმომადგენლობის შეხვედრას ამა თუ იმ პოლიტიკური, ეკონომიკური და სხვა საკითხების განხილვისა და მათ თაობაზე შეთანხმების მიღწევისათვის. საერთაშორისო კონფერენცია შეიძლება ატარებდეს ასევე „კონგრესის“, „თათბირის“ ან სხვა სახელწოდებას, მაგრამ იურიდიული მნიშვნელობა ამას არა აქვს. დღეისთვის „კონგრესად“ იწოდება ისეთი შეხვედრა, რომელსაც არა აქვს დიპლომატიური ხასიათი, მაგალითად, საერთაშორისო ყრილობა, მიმდინარე სამეცნიერო, ტექნიკური, კულტურული და სხვ. ამგვარი საკითხებისადმი. „კონგრესით“ აგრეთვე აღინიშნება საზოგადოებრივი ორგანიზაციების წარმომადგენელთა შეხვედრები. „თათბირი“ ისეთი სახის უმაღლესი დონის შეხვედრაა, რომელიც მშვიდობისა და ხალხთა უშიშროების გამტკიცებისთვის ტარდება.

საერთაშორისო კონფერენციები შეიძლება დაიყოს შემდეგ ჯგუფებად: ა) **საზავო კონფერენციები** - შეხვედრები, რომელთა მიზანია ომის მდგომარეობის შეწყვეტის იურიდიულ იგაფორმება საზავო ხელშეკრულების დადებით. ბ) **პოლიტიკური კონფერენციები** - იწვევა მიმდინარე საჭირობოტო საერთაშორისო პრობლემების განხილვისა და გადაწყვეტისთვის. გ) **ეკონომიკური კონფერენციები** - განიხილება სახელმწიფოთა ურთიერთობანი ვაჭრობის, სესხის და სხვა საკითხები, რაც ხშირად სათანადო ხელშეკრულების დადებით გვირგვინდება. დ) **დიპლომატიური კონფერენციები** - ემდგვნება სამართლის კოდიფიკაციის საკითხებს სპეციალური სახის ხელშეკრულებათა და კონვენციების შემუშავებისა და დადებისთვის.

საერთაშორისო კონფერენციები მოიწვევა როგორც სახელმწიფოების, ისე საერთაშორისო ორგანიზაციების მიერ. როგორც წესი, კონფერენციას ხსნის იმ სახელმწიფოს წარმომადგენელი, რომლის ტერიტორიაზე ან რომლის ინიციატივით მოწვეულ იქნა კონფერენცია. ამავდროულად ირჩევენ კონფერენციის თავმჯდომარედ.

საერთაშორისო კონფერენციების მონაწილეთა წრე განისაზღვრება მოწვევის ინიციატორთა მიერ, მაგრამ თუ კონფერენცია ეხება რომელიმე სახელმწიფოს ინტერესებს, უკანასკნელს უფლება აქვს მოითხოვოს მასზე დასწრება. არსებობს კონფერენციის თავმჯდომარის არჩევის ორი გზა: 1. კონფერენციის თავმჯდომარედ აირჩევა ინიციატორი სახელმწიფოს წარმომადგენელი (რომელიც ამავდროულად ხსნის კონფერენციას); 2. დელეგაციების მეთაურები რიგრიგობით თავმჯდომარეობენ საერთაშორისო კონფერენციებს.

კონფერენციის მუშაობა წარმოებს **პლენარულ სხდომებსა და კომისიებში**. პლენარული სხდომები, როგორც წესი, საჯაროა, კომისიების სხდომები კი დახურულად მიმდინარეობს. გადაწყვეტილებანი მიიღება ან ერთხმად, ან ხმათა უმრავლესობით. უკანასკნელ შემთხვევაში, სახელმწიფო, რომელიც არ ეთანხმება უმრავლესობის მიერ მიღებულ გადაწყვეტილებას, თავისუფლდება მისგან. უმრავლესობა, რომელიც საჭიროა გადაწყვეტილების მიღებისთვის, შეიძლება იყოს „უბრალო“ ან „კვალიფიცირებული“. უკანასკნელ პერიოდში შეიქმნა გადაწყვეტილების მიღების კიდევ ერთი სახე: თუ არცერთი დელეგაცია ოფიციალურად წინააღმდეგი არ არის გადაწყვეტილების, იგი შესაძლოა მიღებულ იქნას კენჭისყრის გარეშ, **კონსენსუსის** გზით. „**კონსენსუსი მინუს ერთი**“ პრინციპის თანახმად, ერთ წევრს ეძლევა უფლება არ მიიღოს მონაწილეობა გადაწყვეტილების მიღებაში, თუ კი არ ეთანხმება მას, მაგრამ ისევ ოფიციალურად წინააღმდეგი პოზიციის დაფიქსირების გარეშე. თუ კონფერენცია არავითარ შედეგს არ იძლევა მონაწილეთა პოზიციების შეურიგებლობის გამო, დგება **დასკვნითი კომუნიკე**, რომელიც მტკიცდება კონფერენციის ყველა მონაწილის მიერ და გადაეცემა პრესას გამოსაქვეყნებლად.

2. საერთაშორისო ორგანიზაციები

საერთაშორისო ორგანიზაციები მუდმივი სახელმწიფოთაშორისო დაწესებულებებია, რომლებიც ხანგრძლივი ვადით ან უზადოდ იქმნება პოლიტიკური, ადმინისტრაციული, ეკონომიკური, კულტურული და სხვა მიზნების განსახორციელებლად.

საერთაშორისო ორგანიზაციები ორ დიდ ჯგუფად იყოფა: სამთავრობათშორისო და არასამთავრობო ორგანიზაციებად. **სამთავრობათშორისი საერთაშორისო ორგანიზაცია** იქმნება საერთაშორისო სამართლის ძირითადი სუბიექტად - სუვერენული სახელმწიფოების მიერ, რომელნიც განსაზღვრავენ ამ ორგანიზაციების კომპეტენციასა და სტრუქტურას, მის საერთაშორისო - სამართლებრივ სუბიექტუარიაზობას. ასეთი ორგანიზაციის ყოველი წევრი მოქმედებს მოცემული ქვეყნის სახელმწიფო

ხელისუფლების ორგანოთა მეშვეობით, მთელი ქვეყნის სახელით.

არასამთავრობო საერთაშორისო ორგანიზაცია იქმნება რამდენიმე სახელმწიფოს საზოგადოებრივი ორგანიზაციების ან პირების მიერ. მას არ გააჩნია საერთაშორისო - სამართლებრივი სუბიექტუარიალობა.

სამთავრობო საერთაშორისო ორგანიზაციები ყველაზე მნიშვნელოვან და ქმედით ინსტიტუტს წარმოადგენენ. მათ საქმიანობაზე პირველ რიგში დამოკიდებული მშვიდობისა და ხალხთა უშიშროების საკითხები, ამავე დროს, შეცდომა იქნებოდა არასამთავრობო საერთაშორისო ორგანიზაციების როლის უგულვებელყოფა თანამედროვე სამყაროში. მშვიდობის დაცვის საქმეში ამ ორგანიზაციებს უადრესად დიდი როლი ეკუთვნის. განასხვავებენ **უნივერსალურ** და **რეგიონალურ** საერთაშორისო ორგანიზაციებს. პირველ კატეგორიას მიეკუთვნება ისეთი ორგანიზაციები, რომელთა მიზანია საერთაშორისო თანამშრომლობის სხვადასხვა სახის საკითხების მოწესრიგება მსოფლიოს ყველა ან თითქმის ყველა სახელმწიფოს მონაწილეობით. რეგიონალური საერთაშორისო ორგანიზაციები მოიცავენ გარკვეული გეოგრაფიული რეგიონის სახელმწიფოებს და ამ რაიონის უშიშროების, პოლიტიკური, ეკონომიკური, სოციალური და სხვა პრობლემების გადაწყვეტის მიზნებს ემსახურებიან.

ამის გარდა, საერთაშორისო ორგანიზაციები განსხვავდებიან ერთმანეთისგან კომპეტენციის მიხედვით - **ზოგად საერთაშორისო ორგანიზაციას** მიეკუთვნებიან ის ორგანიზაციები, რომელთა მიზანია საკითხთა ფართო სპექტრის რეგლამენტაცია, ხოლო **სპეციალიზებული ორგანიზაციები** ვიწრო, სპეციალური დანიშნულების საკითხების მოწესრიგებას ემსახურებიან. უნივერსალურ ზოგად საერთაშორისო ორგანიზაცია მიეკუთვნება მშვიდობის დაცვისა და ხალხთა თანამშრომლობის განვითარების ისეთი უნიკალური დაწესებულება, როგორცაა გაერთიანებული ერების ორგანიზაცია (გაერო). უნივერსალურ სპეციალიზებულ საერთაშორისო ორგანიზაციებს მიეკუთვნება პირველ რიგში გაეროს სპეციალიზებული ორგანიზაციები, ანუ დაწესებულებანი. ისინი დამოუკიდებელი საერთაშორისო ორგანიზაციები არიან. გაერო მხოლოდ კოორდინაციას უწევს საქმიანობას. რეგიონალური საერთაშორისო ორგანიზაციებია: ეუთო, დსთ, აფრიკის კავშირი.

3. გაერო

მეორე მსოფლიო ომის შემდეგ მსოფლიოს ხალხებმა გადაწყვიტეს, რომ საჭირო იყო ეფექტური საერთაშორისო ორგანიზაციის შექმნა, რომელიც დაიცავდა და გადაარჩენდა მსოფლიოს ახალი სისხლისმღვრელი ომისგან. 1945 წელს სან-ფრანცისკოში ინგლისის, საბჭოთა კავშირისა და აშშ-ს მიერ მოწვეულ იქნა 50 ქვეყნის კონფერენცია, შეიმუშავეს ახალი საერთაშორისო ორგანიზაციის წესდება და გაერო შეიქმნა. შტაბ-ბინა მდებარეობს ნიუ-იორკში. მასში შედის 194 სახელმწიფო. გაეროს მიზნებია: ა) დაიცვას საერთაშორისო მშვიდობა და უშიშროება; ბ) განავითაროს მშვიდობიანი მეგობრული ურთიერთობა სახელმწიფოებს შორის; გ) განახორციელოს საერთაშორისო თანამშრომლობა ეკონომიკური, სოციალური, კულტურული, ჰუმანიტარული პრობლემების გადაწყვეტასა და ადამიანის ძირითად უფლებათა და თავისუფლებათა პატივისცემის წახალისებაში. თავის საქმიანობაში გაერო ეყრდნობა საერთაშორისო სამართლის ძირითად პრინციპებს: დაფუძნებულია ყველა წევრის სუვერენული თანასწორობის პრინციპზე. ყველა წევრ-სახელმწიფო კეთილსინდისიერად უნდა ასრულებდეს წესდებებს. წესდების სისტემატიურად დარღვევისთვის სახელმწიფო გარიცხება ორგანიზაციის შემადგენლობიდან. გაეროში გაწევრიანება და გაეროდან გარიცხვა წარმოებს ერთი და იმავე პროცესით. საჭიროა **უშიშროების საბჭოს რეკომენდაცია** (არანაკლებ 9 ხმისა, ყველა მუდმივი წევრის ხმათა ჩათვლით) და **გენერალური ასამბლეის** წევრთა ორი მესამედის გადაწყვეტილება. გაერო შედგება ექვსი მთავარი ორგანოს, მრავალი დამხმარე და სპეციალიზებული ორგანოსა და ორგანიზაციისგან. მთავარი ორგანოებია:

- **გენერალური ასამბლეა**

გენერალური ასამბლეა შედგება ყველა წევრ-სახელმწიფოთა წარმომადგენლებისაგან. ყოველ სახელმწიფოს უფლება აქვს დაესწროს სესიას ხუთი წარმომადგენელი, მაგრამ დელეგაციას მხოლოდ ერთი ხმა აქვს. გენერალური ასამბლეის ფუნქციები ორგანიზაციის საქმიანობის თითქმის ყველა დარგს მოიცავს. გენერალური ასამბლეა განიხილავს ყველა საკითხს, რომელიც ეხება მშვიდობის დაცვას, თუ ეს საკითხი უკვე არ განხილულა უშიშროების საბჭოში. იხილავს უშიშროების საბჭოს და სხვა ორგანოების ანგარიშებს. ასევე იძლევა რეკომენდაციებს ყველა იმ დავის მშვიდობიანად გადაწყვეტის შესახებ, რომლებიც ვნებენ მეგობრულ თანამშრომლობას სახელმწიფოებს შორის. გენერალური ასამბლეა უშიშროების საბჭოს რეკომენდაციით **ნიშნავს გენერალურ მდივანს**, ასევე უშიშროების საბჭოსთან ერთად **ირჩევს საერთაშორისო სასამართლოს**

წევრებს, განიხილავს და ამტკიცებს ორგანიზაციის **ბიუჯეტს**, მუშაობა წარმოებს პლენარულ და კომიტეტის სხდომებზე. იქნება 7 კომიტეტი. უშიშროების საბჭოს რეკომენდაციის საფუძველზე განიხილავს და იღებს გადაწყვეტილებას გაეროში ახალი წევრის მიღების შესახებ.

- **უშიშროების საბჭო (15)**

უშიშროების საბჭოს ეკისრება ძირითადი პასუხისმგებლობა მშვიდობის დაცვისა და ხალხთა უშიშროების უზრუნველყოფის საქმეში. იგი შედგება 15 წევრისაგან, რომელთა შორის 5 მუდმივია, ხოლო 10 არამუდმივი. ეს ხუთი ადგილი ხუთ დიდ სახელმწიფოს ეკუთვნის - აშშ, ინგლისს, საფრანგეთს, რუსეთს და ჩინეთს, რომელთაც ძირითადი პასუხისმგებლობა ეკისრებათ მოვლით მშვიდობის შენარჩუნებისა და განმტკიცებისათვის. დანარჩენ 10 წევრს ირჩევს გენერალური ასამბლეა ორი წლის ვადით, გეოგრაფიული რაიონებისა და კანდიდატი სახელმწიფოების მიერ მშვიდობის დაცვაში შეტანილი წვლილის გათვალისწინებით. უშიშროების საბჭოს ფუნქციები: ა) იცავს საერთაშორისო მშვიდობასა და უშიშროებას; ბ) იძიებს ყველა დავას და სიტუაციას, რომელმაც შეიძლება გამოიწვიოს საერთაშორისო დაძაბულობა; გ) იძლევა რეკომენდაციას ასეთი დავების გადაწყვეტის მეთოდების შესახებ; დ) იმუშავებს შეიარაღების რეგულირების სისტემის შექმნის გეგმებს; ე) განსაზღვრავს მშვიდობის დარღვევის საფრთხისა და აგრესიის აქტის ფაქტს და იძლევა რეკომენდაციებს საჭირო ზომების მიღებისათვის; ვ) მიმართავს სამხედრო მოქმედებებს აგრესორების წინააღმდეგ; ზ) იძლევა რეკომენდაციებს ახალი წევრების მიღების და გენერალური მდივნის დანიშვნის თაობაზე; თ) გენერალურ ასამბლეასთან ერთად ირჩევს საერთაშორისო სასამართლოს წევრებს და ა.შ.

- **ეკონომიკური და სოციალური საბჭო (54)**

ეკონომიკური და სოციალური საბჭო შედგება 54 წევრისაგან, რომელთაც ირჩევს გენერალური ასამბლეა სამი წლით. ყოველწლიურად ასამბლეა განახლებს საბჭოს ერთი მესამედით. საბჭოში ირჩევენ გეოგრაფიული ჯგუფების მიხედვით: აფრიკიდან - 14, აზიიდან - 11, ლათინური ამერიკა და არაბები - 1, დასავლეთ ევროპა - 13, აღმოსავლეთ ევროპა 6. საქართველო არჩეულ იქნა საბჭოს წევრად 2000 წლის შემოდგომაზე.

ეკონომიკური და სოციალური საბჭო:

ა) უზრუნველყოფს ორგანიზაციის ეკონომიკურ და სოციალურ საქმიანობას; ბ) იკვლევს, ადგენს მოხსენებებს და რეკომენდაციებს იძლევა საერთაშორისო საკითხებზე ეკონომიკურ, სოციალურ, კულტურულ, განათლების და სხვა დარგებში; გ) რეკომენდაციას იძლევა ადამიანის უფლებისა და ყველასათვის ძირითად თავისუფლებათა პატივისცემით დაცვა-წახალისების მიზნით; დ) იწვევს საერთაშორისო კონფერენციებს და იმუშავებს სათანადო კონვენციებს პრეოქტების გენერალურ ასამბლეაში წარსადგენად; ე) აწარმოებს მოლაპარაკებას სპეციალიზირებულ ორგანიზაციებთან გაეროსთან მათი ურთიერთობის შესახებ და ა.შ. შექმნილია 5 რეგიონალური ეკონომიკური კომისია: ევროპისათვის, აზიისა და შორეული აღმოსავლეთისათვის, ლათინური ამერიკისათვის, დასავლეთ აზიისათვის. საბჭო ხელმძღვანელობს აგრეთვე სხვადასხვა ორგანოს, რომელთა მიზანია განვითარებადი ქვეყნებისათვის ტექნიკური დახმარების გაწევა.

- **გენერალური მდივანი**

გაეროს მთავარი თანამდებობის პირია გენერალური მდივანი, რომელსაც ადმინისტრაციული უფლებები გააჩნია - იგი წარმოადგენს ორგანიზაციას საერთაშორისო ასპარეზზე, უფლებამოსილია უშიშროების საბჭოს ყურადღება მოაქცევინოს ყველა ისეთ საკითხზე, რომელიც, მისი აზრით, ემუქრება მშვიდობასა და ხალხთა უშიშროებას. გენერალური მდივანი ინიშნება 5 წლის ვადით, გენერალური ასამბლეის მიერ უშიშროების საბჭოს რეკომენდაციის საფუძველზე. გაეროს მდივანი დგას უზარმაზარი აპარატის სათავეში, რომელიც ათი ათას მუშაკს ითვლის. ამ მრავალფეროვან საქმიანობაში გენერალური მდივნის დასახმარებლად შემოიღეს გაეროს ვიცე-გენერალური მდივნის თანამდებობა.

- **მართლმსაჯულების საერთაშორისო სასამართლო**

მართლმსაჯულების საერთაშორისო შედეგა 15 მოსამართლისაგან, რომელთაც ცხრაწლის ვადით, ერთმანეთისაგან დამოუკიდებლად ირჩევენ გენერალური ასამბლეა და უშიშროების საბჭო. მოსამართლეებს ირჩევენ კვალიფიკაციის მიხედვით და არა მოქალაქეობის გათვალისწინებით, ე.ი. პირველ რიგში მხედველობაში მიიღება მეცნიერული და პრაქტიკული კვალიფიკაცია, ავტორიტეტი. ერთსა და იმავე სახელმწიფოს არ შეიძლება სასამართლოში ორი მოსამართლე ჰყავდეს.

სასამართლო იხილავს მხოლოდ ისეთ საქმეებს, სადაც მხარეებმა მხოლოდ წევრი სახელმწიფოები გამოდიან.

სასამართლო წარმოებაში მხოლოდ მაშინ ღებულობს საქმეს, თუ ორივე მოდავე თანახმაა იურისდიქციაზე. თუ ერთ-ერთი მხარე უარს ამბობს საქმის სასამართლოში გადაცემაზე, სასამართლოს იურისდიქციაზე, იგი მოვალეა შეასრულოს სასამართლოს გადაწყვეტილება, წინააღმდეგ შემთხვევაში მეორე მხარეს უფლება აქვს მიმართოს უშიშროების საბჭოს სასამართლოს გადაწყვეტილების ცხოვრებაში გატარების უზრუნველსაყოფად.

• მეურვეობის საბჭო

მოწოდებული იყო ხელი შეეწყო კოლონიებში მცხოვრები ხალხებისათვის მიეღწიათ თვითმმართველობისათვის ან დამოუკიდებლობისათვის. მაგრამ, იმის გამო, რომ მეურვეობის საბჭოს შემადგენლობაში ჭარბობდა კოლონიზატორთა წარმომადგენლები, მისი მუშაობა სასურველ ნაყოფს არ იძლეოდა და იგი მალე ჩიხში აღმოჩნდა.

1960 წელს მიღებულმა დეკლარაციამ კოლონიური და დამოუკიდებელი ქვეყნებისათვის დამოუკიდებლობის მინიჭების შესახებ და ამ დეკლარაციის ცხოვრებაში გატარებამ დაშალა მსოფლიო კოლონიური სისტემა, ამიტომ, ამ პირობებში მეურვეობის საბჭოს არსებობას აზრი აღარ აქვს. დღეს გაეროს ეს ორგანო აღარ შეეფერება თანამედროვეობის ამოცანებს და მისი არსებობა გაუმართლებელია.

• საქართველოს და გაეროს ურთიერთობა

1992 წლის ივლისში საქართველო გაეროს 179-ე წევრი გახდა, რაც ორგანიზაციის ღირებულებების და პრინციპების აღიარებას გულისხმობს. საქართველოში გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის ოფისი 1993 წლის დასაწყისში გაიხსნა. ამ დროიდან მოყოლებული ქვეყნის ერთიანი განვითარების და მოსახლეობის ეკონომიკური და სოციალური პირობების გაუმჯობესების მიზნით, საქართველოში ერთ გუნდად მუშაობს გაეროს მრავალი სააგენტო, ფონდი და პროგრამა.

ქვეყანაში ზოგიერთ სააგენტოს, ფონდს და პროგრამას მუდმივი ოფიციალური წარმომადგენლობა აქვს, ზოგიერთი მათგანი კი ქვეყნის მხარდაჭერას ადგილობრივი წარმომადგენლობის გარეშე რეგიონული ოფისიდან ან გაეროს შტაბბინიდან ახორციელებს. გაეროს ის სააგენტოები, რომელთაც მუდმივი წარმომადგენლობა აქვთ ქვეყანაში საქართველოს გაეროს სააგენტოთა ჯგუფში (UNCT) ერთიანდებიან. საქართველოს გაეროს სააგენტოთა ჯგუფს გაეროს მუდმივი კოორდინატორი ხელმძღვანელობს. ეს ჯგუფი საქართველოს მთავრობასთან, სამოქალაქო საზოგადოებასთან, სხვა ადგილობრივ და საერთაშორისო პარტნიორებთან მჭიდრო თანამშრომლობის გზით მუშაობს საქართველოს მდგრადი განვითარების ხელშესაწყობად. ამ განსაკუთრებით აღსანიშნავია გაეროს საქართველოს განვითარების ანტიკური ხელშეკრულების ორგანიზაცია (ნატო) შეიქმნა 1949 წელს. დღეისთვის იგი აერთიანებს ევროპისა და ჩრდილოეთ ამერიკის 28 სახელმწიფოს. ნატოს შტაბ-ბინა მდებარეობს ბრიუსელში (ბელგიაში). ნატოს უმთავრეს ამოცანას წარმოადგენს წევრი სახელმწიფოების დაცვა აგრესიისგან და ალიანსის ერთ წევრზე თავდასხმა განიხილება ყველა წევრზე თავდასხმად. ასევე ორგანიზაცია მიზნად ისახავს მხარეთა მჭიდრო თანამშრომლობას დავების მშვიდობიანი გადაწყვეტისას, საერთაშორისო მშვიდობის განმტკიცებისათვის, ეკონომიკური კავშირების გაძლიერებისთვის და სხვ. პირველად ნატო შეიქმნა როგორც წმინდა პოლიტიკური კავშირი „ცივი ომის“ საწარმოებლად, თუმცა შემდეგ მას პოლიტიკური ოგანოს ფუნქციაც დაეკისრა. გადაწყვეტილების მიღება ნატოს ორგანოებში კონსენსუსით ხდება. ყოველ წევრს აქვს უფლება ოქმში შეიტანოს თავისი „განსაკუთრებული აზრი“ ამა თუ იმ საკითხის მიმართ.

განმტკიცებისათვის, ეკონომიკური კავშირების გაძლიერებისთვის და ნატოს უმაღლეს პოლიტიკურ ორგანოს წარმოადგენს **ჩრდილო-ატლანტიკური საბჭო**, რომელშიც შედის 25 წევრ-სახელმწიფო. საბჭოს შემადგენლობაში შედიან როგორც წესი სახელმწიფოს მუდმივი წარმომადგენლები (ელჩები), რომლებიც იკრიბებიან კვირაში ერთხელ, სესიები საგარეო საქმეთა ან სხვა მინისტრების დონეზე ტარდება წელიწადში ორჯერ გაზაფხულზე და ზამთარსი ქ. ბრიუსელში. განსაკუთრებულ შემთხვევებში იწვევენ საგანგებო სესიას. სესია ზოგჯერ სახელმწიფოს და მთავრობის მეთაურთა დონეზეც ტარდება. **ნატოს**

გენერალური მდივანი თავმჯდომარეობს საბჭოს სამუშაო სესიებს. სესიის გახსნასა და დახურვას აწარმოებს საბჭოს საპატიო თავმჯდომარე იმ ქვეყნის საგარეო საქმეთა მინისტრი რომლისაგანაც მოდის აღნიშნულ თარიღზე. საბჭოს სესიებს შორის მიმდინარე საქმიანობას ხელმძღვანელობს **ნატოს მუდმივი კომიტეტი**, რომელიც შედგება წევრ-სახელმწიფოების ელჩის რანგის მქონე მუდმივი წარმომადგენლებისგან. მუდმივი კომიტეტს ხელმძღვანელობს ნატოს გენერალური მდივანი. რომელიც აწარმოებს პოლიტიკურ კონსულტაციებს, ახდენს ინფორმაციის გაცვლას, ამზადებს მასალებს ნატოს საბჭოს სესიებისათვის. **ნატოს პოლიტიკური კომიტეტი**, რომელიც შედგება მუდმივ წარმომადგენელთა მოადგილეებისა და პოლიტიკური მრჩეველთაგან, ამზადებს მასალებს და დოკუმენტებს მუდმივი საბჭოს სხდომებისთვის. ნატოს უმაღლესი ორგანო სამხედრო საქმეების გადაჭრაში არის **თავდაცვის დაგეგმვის კომიტეტი** მონაწილე ქვეყნების თავდაცვის მინისტრების დონეზე (საფრანგეთის გამოკლებით). კომიტეტის სხდომები ტარდება წელიწადში ორჯერ (გასაფხულზე და ზამთარში). საბჭოს ერთ-ერთი მნიშვნელოვან ორგანოა **ბირთვული თავდაცვის კომიტეტი**, რომელიც განიხილავს ბირთვული იარაღის პრობლემებს (შედიან წევრ-ქვეყნების თავდაცვის მინისტრები გარდა საფრანგეთისა). სამხედრო კომიტეტის აღმასრულებელ ორგანოს წარმოადგენს **საერთაშორისო გაერთიანებული შტაბი** - შედის ის წევრ-ქვეყანა რომლის შენაერთს გადევნებულ სეიარაღებულ ძალებს. შტაბის უფროსს ნიშნავს **სამხედრო კომიტეტი**. ალიანსის უმაღლესი ორგანო სამხედრო ხელმძღვანელობის დარგში არის სამხედრო კომიტეტი, რომლის წევრებია წევრ-ქვეყნების სეიარაღებულ ძალთა მთავარსარდლები. ნატოს ჩარჩოებში მოქმედებს „**ევროფუჯუვი**“, რომელშიც შედიან დასავლეთ ევროპის ქვეყნების თავდაცვის მინისტრები (საფრანგეთისა და ისლანდიის გარდა). მისი მთავარი ამოცანაა სეიარაღების გეგმების კოორდინაცია.

ნატოს აღმასრულებელი ორგანოა **საერთაშორისო სამდივნო** გენერალური მდივნის მეთაურობით. გენერალური მდივნის პოსტზე ირჩევენ ცნობილ პოლიტიკურ მოღვაწეებს. ნატოს სისტემაში გადაწყვეტილებები მიიღება კონსენსუსით. წევრ-ქვეყანას აქვთ ერთი ხმა და მას შეუძლია ნებისმიერი გადაწყვეტილების ბლოკირება მაგრამ ამისთვის მან უნდა წარადგინოს მოტივირებული ახსნა-განმარტება. 1991 წლის დეკემბერში შეიქმნა ახალი ორგანო - **ჩრდილოეთატლანტიკური თანამშრომლობის საბჭო**. მისი მიზანი იყო მოეცვა ცენტრალური და აღმოსავლეთ ევროპის დახელმწიფოები და ჩაერთო ისინი პოლიტიკური კონსულტაციების პროცესში. **ევროატლანტიკური პარტნიორობის საბჭო (EAPC)** ნატოს სისტემაში შექმნილი ორგანიზაციაა. მისი წინაპარი ორგანიზაციაა ჩრდილოატლანტიკური თანამშრომლობის საბჭო. EAPC-ს უმაღლესი ორგანოა პარტნიორთა საგარეო საქმეთა მინისტრების აგრეთვე თავდაცვის მინისტრების თათბირები.

❖ საქართველოსა და ნატოს ურთიერთობა

1992 წელს საქართველო გახდა ჩრდილოატლანტიკური თანამშრომლობის საბჭოს წევრი. 1994 წელს საქართველო შეუერთდა პროგრამა „პარტნიორობა მშვიდობისთვის“. 2010 წლის 1 ოქტომბერს საქართველოში ოფიციალური ვიზიტით იმყოფებოდა ნატოს გენერალური მდივანი ანდერს ფოგ რასმუსენი. 2010 წლის 19-20 ნოემბერს საქართველოს დელეგაციამ იმყოფებოდა ქ. ლისაბონში ნატოს სამიტზე. სამიტზე მიღებულ ნატოს ახალ სტრატეგიულ კონცეფციასა და დეკლარაციაში განმეორდა და განმტკიცდა ნატოს ბუქარესტის სამიტის გადაწყვეტილება, რომ საქართველო ნატოს წევრი გახდება. რუსეთს მტკიცედ მოეთხოვა ცეცხლის შეწყვეტის ხელშეკრულებით აღებული ვალდებულებების შესრულება და საქართველოს ტერიტორიების, აფხაზეთისა და სამაჩაბლოს, დამოუკიდებლად აღიარების შეცვლა. კოსოვოში ოპერაციის დროს საქართველოს ოცეული მონაწილეობდა გაეროს ეგიდით და ნატოს ჯარების საშუალებით კოსოვოში მიმდინარე მშვიდობის დამცავ ოპერაციაში. 1994-1996 წლებში საქართველოს მონაწილეობა შემოიფარგლებოდა კონსულტაციებით და თათბირებში მონაწილეობით. 1997-1998 წლებიდან ეს მონაწილეობა უფრო აქტიური ხდება, ყოველწლიურად საქართველო პარტნიორობის პროგრამას ასამდე ღონისძიებაში ღებულობდა მონაწილეობას, მათ შორის საქართველოს სეიარაღებული ძლები მონაწილეობდნენ მრავალეროვნულ სამხედრო წვრთნებში სხვადასხვა ქვეყანაში. 2000 წელს საქართველომ 100-მდე ღონისძიებაში მიიღო მონაწილეობა, ჩატარდა 13 მრავალეროვნული სამხედრო წვრთნა თავდაცვის სამინისტროს ქვეგანყოფილებისა და შტაბების მონაწილეობით. ნატოში გაწევრიანების ერთ-ერთ გზაა „ნატოსთან ინდივიდუალური პარტნიორობის სამოქმედო გეგმა (IPAP)“, რომელსაც საქართველო 2004 წელს შეუერთდა. ნატო-საქართველოს კომისია უზრუნველყოფს კონსულტაციებს მოკავშირეებსა და საქართველოს შორის საქართველოს მიერ რეფორმების გატარების პროცესში. კომისიაში მუშაობა ყოველწლიური ეროვნული პროგრამის ფარგლებში მიმდინარეობს. კომისიის საქმიანობა რეფორმების მხარდაჭერის, საქართველოს თავდაცვისა და უსაფრთხოების სექტორში მიმდინარე ტრანსფორმაციის გზაზე

მნიშვნელოვან ელემენტს წარმოადგენს. განსაკუთრებით აღსანიშნავია საქართველოს წვლილი ავღანეთის აწ უკვე დასრულებულ „საერთაშორისო უსაფრთხოების მხარდაჭერი ძალების ოპერაციაში (ISAF)“, სადაც 2004-2014 წლებში მონაწილეობდა. 2015 წლიდან საქართველო განაგრძობს ნატოს ავღანეთის ოპერაციაში მონაწილეობას და ჩართულია „გადამწყვეტი მხარდაჭერის“ მისიაში.

5. ეუთო

შეიქმნა უსაფრთხოების რეგიონალური საერთაშორისო ორგანიზაცია, რომლის 55 წევრი - სახელმწიფო განლაგებულია ვანკუვერიდან ვლადივოსტოკამდე გადაჭიმულ გეოგრაფიულ სივრცეზე. გაეროს წესდების VIII თავის შესაბამისად ევროპაში კონფლიქტების თავიდან აცილების, კრიზისის მართვისა და კონფლიქტის შემდგომი რეაბილიტაციის მიზნით ისეთ სფეროში, როგორიცაა: შეიარაღებაზე კონტროლი, პრევენციული დიპლომატია, ნდობისა და უსაფრთხოების მიღწევის ზომები, ადამიანის უფლებები, არჩევნების მონიტორინგი, ეკონომიკური და გაეროს უსაფრთხოება. ჰელსინკი თათბირის დასკვნითი აქტი ხელმოწერილ იქნა 1975 წლის 5 აგვისტოს 35 სახელმწიფოს მიერ. ამ ორგანიზაციის მიზანი იყო შეესუსტებინა „ცივი ომით“ გამოწვეული დაძაბულობა აღმოსავლეთსა და დასავლეთს შორის. 1990 წლამდე ეუთო ფუნქციონირებდა როგორც შეხვედრებისა და კონფერენციების სისტემა, რომელიც ადგენდა სახელმწიფოებისა და მოქალაქეების მოქმედებათა წესებს და პერიოდულად მიმოიხილავდა მათ შესრულებას. პარიზის 1990 წ. უმაღლესი დონის შეხვედრაზე ეუთო ახალ კურსს დაადგა. ეუთო მოწოდებულ იქნა რათა ხელი შეეწყვიტოს ევროპაში მიმდინარე ისტორიული გარდაქმნის წარმართვასა და „ცივი ომის“ შემდგომი პერიოდის ახალ მოთხოვნებზე რეაგირებისათვის.

აღნიშნული ამოცანების შესრულების გასაადვილებლად შეიქმნა ცალკეული უწყებები და ინსტიტუტები, შეხვედრებმა უფრო რეგულარული ხასიათი მიიღო და ეუთოს მუშაობა უფრო ორგანიზებული გახდა.

ეუთოს სტრუქტურა:

ეუთოში პოლიტიკური კონსულტაციებისა და გადაწყვეტილებების მიმღები მთავარი ორგანოა **მუდმივი საბჭო**. მისი წევრები, ანუ ეუთოს მონაწილე სახელმწიფოთა მუდმივი წარმომადგენლები (ელჩები) ვენაში, ყოველკვირეულად იკრიბებიან ეუთოს კომპეტენციას მიკუთვნებულ ყველა საკითხის განსახილველად, მათზე გადაწყვეტილების მისაღებად. **მთავარ საბჭოს** იწვევენ პერიოდული პოლიტიკური თათბირებისათვის. მთავარი საბჭო წელიწადში ერთხელ იკრიბება ქ. პრაღაში. ეუთოს წევრი ქვეყნების საგარეო საქმეთა მინისტრები მართავენ **მინისტერიალს** წელიწადგამოშვებით, შუალედში სახელმწიფოს ან მთავრობის მეთაურები რამდენიმე წელიწადში ერთხელ იკრიბებიან უმაღლესი დონის შეხვედრაზე, **სამიტებზე**. ეუთოს მოქმედ **თავმჯდომარეს** სრული პასუხისმგებლობა ეკისრება აღსრულებითი საქმიანობისათვის. თავმჯდომარეობა ყოველწლიურად იცვლება. ეუთოს **გენერალური მდივანი** - რომელიც ვენაში იმყოფება, მოქმედებს როგორც ეუთოს მოქმედი თავმჯდომარის წარმომადგენელი და დახმარებას უწევს მას ეუთოს მიზნების მისაღწევად მიმართულ ყველა საქმეში. მისი საქმიანობა აგრეთვე მოიცავს ეუთოს სტრუქტურებისა და ოპერაციების წარმართვას.

სამდივნოში შედის: გენერალური მდივნის ოფისი, კონფლიქტების თავიდან აცილების ცენტრი, ადმინისტრაციის და ოპერაციების დეპარტამენტი და ეკონომიკურ და გარემოს სფეროში ეუთოს საქმიანობის კოორდინატორი. ეუთოში შედის აგრეთვე სხვა ინსტიტუტები: **დემოკრატიული ინსტიტუტებისა და ადამიანის უფლებათა უწყება** - აქტიურ როლს ასრულებს არჩევნების მონიტორინგსა და ეროვნული საარჩევნო და ადამიანის უფლებათა დამცავი ინსტიტუტების განვითარებაში, არასამთავრობო ორგანიზაციებისა და სამოქალაქო საზოგადოების განვითარების ხელშეწყობაში, ჟურნალისტების მომზადებაში, იგი ასევე წარმოადგენს ეუთოს საკონტაქტო პუნქტს ბოშების სტატუსთან დაკავშირებულ საკითხებში.

განსაკუთრებული მნიშვნელობის მქონეა **ეროვნულ უმცირესობათა უმაღლესი კომისიის** საქმიანობა. უმაღლესი კომისარი, აფასებს და ცდილობს მოაგვაროს შეძლებისდაგვარად ადრინდელ საფეხურზე სიტუაციები, რომლებიც შეიცავენ ეროვნულ უმცირესობათა საკითხებს. ეუთოს კომპეტენციაში შედის აგრეთვე ჩვეულებრივი შეიარაღების კონტროლი და ნდობის მისაღწევად მიმართული ზომების მიღება. ეუთოს **საპარლამენტო ასამბლეა**, რომელიც ეუთოს ყველა სახელმწიფოს 300-ზე მეტი პარლამენტარისგან შედგება. ატარებს ყოველწლიურ სესიას ივლისში, ხოლო მთელი წლის განმავლობაში აწყობს სხვადასხვა შეხვედრებს. ასამბლეის სამდივნო კოპენჰაგენშია განლაგებული.

ორგანიზაციამ შექმნა **შერიგებისა და არბიტრაჟის სასამართლო** ქ. ქენევაში. მონაწილე სახელმწიფოებს, რომლებმაც

ხელი მოაწერეს მის შექმნას, შეუძლიათ სასამართლოს გადასცენ სადავო საკითხი, რომელსაც საარბიტრაჟო ტრიბუნალი ან შერიგების კომისია გადაწყვეტს.

❖ საქართველოსა და ეუთოს ურთიერთობა

1992 წლიდან მოყოლებული, ეუთოს მისია საქართველოში 17 წლის განმავლობაში იმყოფებოდა. მისი მანდატი მრავალსფეროს მოიცავდა – კონფლიქტების მოგვარებით (1992 წლის ქართულ-ოსური და 1993 წლის ქართულ-აფხაზური კონფლიქტები. ამ უკანასკნელის მოგვარებაში ეუთო ასევე დახურული გაეროს მისიის დამხმარე მექანიზმი იყო) და ადამიანის უფლებათა დაცვით (სამხრეთ ოსეთისა და აფხაზეთის რეგიონების ჩათვლით) დაწყებული, იარაღის მარაგების განადგურებით და პოლიციის რეფორმით დამთავრებული. მისიის საქმიანობის უმთავრესი ელემენტი იყო მონიტორინგის ჩატარება, რომლის შედეგადაც ეუთოს წევრი ქვეყნები და საერთაშორისო საზოგადოებრიობა საქართველოში მიმდინარე მოვლენების შესახებ ღირებულ ინფორმაციას იღებდა. 2008 წლის აგვისტოს ომის შემდეგ, რასაც ცეცხლის შეწყვეტის შესახებ ხელშეკრულების გაფორმება მოჰყვა, რუსეთის ფედერაციამ მხარი არ დაუჭირა კონსენსუსზე დამყარებული გადაწყვეტილების მიღების ეუთოსეულ სისტემას. შედეგად, მისია საქართველოში დაიხურა.

6. ევროპის კავშირი

ევროპის კავშირი (გაერთიანება), რომელიც შედგება სამი ორგანიზაციისაგან, ესენია: ევროპის ქვანახშირისა და ფოლადის გაერთიანება, ევროპის ეკონომიკური გაერთიანება და ევროპის ატომური ენერგიის კომისია (ევრატომი). 1975 წელს რომი სხელშეკრულებით შეიქმნა „ევროპის გაერთიანება“, რომელშიც სამივე ორგანიზაცია ავტონომიურ ობიექტად, ხოლო 1967 წლიდან „ხელშეკრულებით შერწყმის შესახებ“ შეიქმნა ევროპის გაერთიანების სხელმძღვანელი ორგანოების ერთიანი სისტემა. მომდევნო წლებში ეს ერთიანობა უფრო გაძლიერდა. ქ. მაასტრიხტში (ნიდერლანდები) 1991 წელს დაიდო „ხელშეკრულება პოლიტიკური კავშირის შესახებ“, რომელიც აძლიერებს ევროკავშირის საქმიანობას საერთაშორისო ურთიერთობათა, თავდაცვისა და უშიშროების სფეროში. ეს ხელშეკრულება ძალაში შევიდა 1993 წელს. 1997 წლის ივნისში ხელი მოეწერა მაასტრიხტის ახალ ხელშეკრულებას, რამაც საგრძნობლად გააძლიერა ეკ-ის ერთიანობა საგარეო და თავდაცვითი პოლიტიკის სფეროში. ამ გადაწყვეტილებებით ევროპული საბჭოს გენერალური მდივანი იქცა საერთო საგარეოდათავდაცვითი პოლიტიკის უზენაეს წარმომადგენლად. მაასტრიხტის ხელშეკრულების ამოქმედების შემდეგ ევროგაერთიანება ევროპის კავშირის სახით გვევლინება. ევროკავშირის შტაბ-ბინა მდებარეობს ბრიუსელში. ამჟამად გაერთიანების ძირითადი ორგანოებია:

• კომისია

კომისია შეიმუშავებს ევროკავშირის ღონისძიებებს და უზრუნველყოფს მათ განხორციელებას. კომისიის არის კანონმდებლობის მთავარი ინიციატორი, თუმცა კანონმდებლობაში უფლებამოსილების მქონეა ევროპარლამენტი და ევროკავშირის მინისტრთა საბჭო, აგრეთვე ამ კავშირის წევრი ცალკეული სახელმწიფოები. თავისი აღმასრულებელი ფუნქციების შესაბამისად, კომისია კონტროლს უწევს ქვანახშირისა და ფოლადის ფასებს, ებრძვის მონოპოლიზმსა და ისეთ სუბსიდირებას, რომელიც ზიანს აყენებს კონკურენციას. გარდა ამისა, იგი თვალყურს ადევნებს ბირთვულ (ენერგეტიკულ) დანადგარებს და სხვ. კომისია დგას ევროკავშირის კანონმდებლობის სადარჯლოზე: იგი იძიებს კავშირის წევრი სახელმწიფოებისა თუ ცალკეული კომპანიების მიერ გაერთიანების კანონების დარღვევის შემთხვევებს, ამასთან, საჭიროების შემთხვევაში აჯარიმებს დამრღვევ მხარეს ან საქმეს სასამართლოს გადასცემს. კომისია შედგება 20 წევრისაგან, რომლებსაც ნიშნავენ 5 წლის ვადით და რომლებიც ამ ხნის განმავლობაში ამოქმედების სრულ თავისუფლებას ინარჩუნებენ, ხოლო სახელმწიფოსთან მათი დამოკიდებულება წყდება. კომისიის წევრები კურორებზე ამა თუ იმ კონკრეტულ სფეროებს, როგორებიცაა: საგარეო ეკონომიკური კავშირები, ეკონომიკა, ფინანსები, სოფლის მეურნეობა და სხვა. გადაწყვეტილება მიიღება ერთობლივად - კონსენსუსით, ზოგჯერ კი ხმათა უმრავლესობით. კომისიისაგა ნუნდა განვასხვაოთ ადმინისტრაციული სამსახურები, რომლებიც უწევენ ხელმძღვანელობას კომისიის მიერ დასახულ ღონისძიებებს. ამ სამსახურში შედიან: გენერალური მდივანი, იურიდიული სამსახური, თარგმანის ბიურო, სხვა ცენტრალიზებული სამსახურები, აგრეთვე 23 გენერალური დეპარტამენტი თავიანთი გენერალური დირექტორების მეთაურობით. თუ კომისიის წევრები პროფესიონალი

პოლიტიკოსები არიან, ადმინისტრაციული სამსახურის მთელი სისტემა შედგება სპეციალისტ პროფესიონალებისაგან, რომლებიც პოლიტიკაში ჩაურევლად უნდა ახორციელებდნენ თავიანთ საქმიანობას.

- **ევროპარლამენტი**

იგი კავშირის საკანონმდებლო ორგანოა. პირველ ხანებში მხოლოდ საკონსულტაციო ფუნქციით სარგებლობდა. დღეს მას მნიშვნელოვანი ადგილი უკავია საკანონმდებლო საქმიანობაში. კომისიასთან ერთად 626 წევრისაგან შემდგარ ამ პარლამენტს ირჩევენ ე-ის მთელ ტერიტორიაზე ჩატარებული პირდაპირი არჩევნებით 5 წლის ვადით. ევროპარლამენტის კომპეტენციას მიეკუთვნება: ა) ბიუჯეტის მიღება; ბ) დადგენილებების, დირექტივებისა და გადაწყვეტილებების მიღებაში მონაწილეობა. საქმისაა, რომ კომისია საკანონმდებლო აქტს ერთდროულად წარუდგენს როგორც პარლამენტს, ასევე მინისტრთა საბჭოს. თუ ამ ორგანოების პოზიციები განსხვავდება, კანონპროექტი ხელმოწერაზე განიხილება. მინისტრთა საბჭოს უფლება აქვს უარყოს პარლამენტის გადაწყვეტილება მხოლოდ თავისი წევრების ერთსულოვანი გადაწყვეტილებით, რასაც მხარი უნდა დაუჭიროს კომისიამ; გ) კონტროლი კომისიის საქმიანობის მიმართ. საჭიროების შემთხვევაში პარლამენტს შეუძლია, ხმათა ორი მესამედით კომისიას უნდობლობა გამოუცხადოს; დ) პოლიტიკური ფორუმების მოწვევა; ე) პარლამენტს უფლება მიეცა, მიიღოს პეტიციები კავშირის მოქალაქეებისაგან. ამ პეტიციების განხილვისათვის დაინიშნა ომბუდსმენი.

- **მინისტრთა საბჭო**

იგი ევროკავშირის ღონისძიებათა ჩატარების შესახებ საბოლოო გადაწყვეტილებათა მიღების ორგანოა, რომელსაც ასევე საბოლოო სიტყვა ეკუთვნის კანონების მიღებისას. თავის მხრივ, შედგება რამდენიმე საბჭოსაგან, რომლებიც აერთიანებენ ევროკავშირის წევრ სახელმწიფოთა ამა თუ იმ დარგის მინისტრებს დღის წესრიგის შინაარსის მიხედვით, მაგალითად: სოფლის მეურნეობის, ეკონომიკის, ფინანსებისა და ა.შ. მათგან ორ საბჭოს აქვს განსაკუთრებული სტატუსი, ესენია: ა) საერთო საკითხების საბჭო, რომელიც საგარეო საქმეთა მინისტრებისაგან შედგება და საკოორდინაციო ფუნქციას ასრულებს; ბ) ევროპის საბჭო, რომელიც თავისი წევრი ქვეყნების სახელმწიფოების მეთაურებს აერთიანებს. იგი წელიწადში ორჯერ იკრიბება და ყველაზე მნიშვნელოვან ზოგად პოლიტიკურ და ეკონომიკურ საკითხებს განიხილავს. მინისტრთა საბჭოს გადაწყვეტილებებს ამზადებს გენერალური სამდივნო, რომელშიც 2200 თანამშრომელი მუშაობს. მრავალი სამუშაო ჯგუფი და კომისია საქმიანი სჯა-ბაასის ასპარეზია, სადაც ევროკავშირის წევრ სახელმწიფოთა მოხელეები და ევროპის გაერთიანების კომისიის წევრები გულდასმით იხილავენ გადაწყვეტილებათა პროექტებს. ამ სისტემის სათავეში დგას მუდმივ წარმომადგენელთა კომიტეტი, რომელიც შედგება კავშირის წევრ სახელმწიფოთა მიერ წარგზავნილი ელჩებისაგან - მინისტრებისაგან. კომიტეტს ეკისრება მინისტრთა საბჭოს სხდომებისათვის მოსამზადებელი სამუშაოების კოორდინაცია. მინისტრთა საბჭო გადაწყვეტილებებს იღებს ხმათა უმრავლესობით; ერთმხრივობა საჭიროა მხოლოდ ისეთი მნიშვნელოვანი საკითხების გადასაწყვეტად, როგორებიცაა: გადასახადები, შრომითი კანონმდებლობა, იმიგრაცია, კანონის დაცვა, პოლიტიკა, საგარეო თავდაცვა. ყოველი ქვეყნის ხვედრითი წილი განისაზღვრება მისი ეკონომიკის პოტენციალით, იგი ვარიებს 10-დან (დღრ, დიდი ბრიტანეთი, საფრანგეთი, იტალია) 2-მდე (ლუქსემბურგი).

მხარეთა დავებისგან სახილველად შექმნილია **ევროპის გაერთიანებათა სასამართლო**, შექმნილია აგრეთვე **აუდიტორთა კომიტეტი, ეკონომიკური და სოციალური პრობლემების კომიტეტი** და **ევროპის საინვესტიციო ბანკი**.

ევროპის კავშირის სამართალშემოქმედება ხორციელდება რამდენიმე სახის აქტით, ესენია: ა) **დადგენილებანი** - საერთო გამოყენების ის საკანონმდებლო აქტები, რომლებიც მოქმედებენ ევროკავშირის წევრ სახელმწიფოთა ტერიტორიაზე; ბ) **დირექტივები** - ისინი სავალდებულოა მხოლოდ იმ ქვეყნებისათვის, რომლებიც მონაწილეობენ კონკრეტული ამოცანის გადაწყვეტაში. ასეთი აქტები მოითხოვენ ეროვნული კანონმდებლობის შესაბამის კორექტირებას; გ) **გადაწყვეტილებანი** - ისინი ეხებიან ცალკეულ სადავო საკითხებს და სავალდებულოა იმ ქვეყნების იურიდიული და ფიზიკური პირებისათვის, რომელთა საქმის გამოც იქნენ მიღებული; დ) **რეგუმენდაციები და შეხედულებანი** - ეს ისეთი აქტებია, რომლებსაც ოფიციალურად იურიდიული ძალა არა აქვთ, მაგრამ დიდ ყურადღებას მოითხოვენ, რადგან ისინი ევროკავშირის

ერთობლივ რეგულირებას ახდენდა. იგი უპირველეს მიზნად ისახავდა, შექმნილიყო ერთიანი ეკონომიკური არე, რომლის ფარგლებში არ იარსებებდა არც საზღვრები, არც რაიმე შეზღუდვა საქონლის, კაპიტალისა და მოქალაქეთა გადაადგილებისათვის. 1990 წლის ივნისიდან დაიწყო ევროკავშირის საქმიანობის პირველი ეტაპი - სავალუტო-საფინანსო და ეკონომიკური კავშირის შექმნა. თავდაპირველად ამ კავშირში შევიდა 8 სახელმწიფო - დიდი ბრიტანეთი, დანია, საფრანგეთი, იტალია, გერმანია, ბელგია, ნიდერლანდი და ლუქსემბურგი. 1992 წელს მას შეუერთდა საბერძნეთი, ირლანდია, პორტუგალია და ესპანეთი. 2002 წლის იანვრიდან ბრუნვაში შემოვიდა „ევრო“ - ერთიანი სავალუტო ერთეული.

აღსანიშნავია, ე.წ. „შენგენის სივრცის“ შექმნა. ამის შესახებ ქ. შენგენში (ლუქსემბურგი) 990 წელს დაიდო კონვენცია, რომლითაც გაუქმდა კონვენციის მონაწილე ქვეყნებს შორის საზღვო კონტროლი. სხვა ქვეყნის მოქალაქე, რომელსაც შენგენის ვიზა აქვს, ევროპის ქვეყნებში მიმოსვლის გაადვილებული წესით სარგებლობს.

ბოლო წლებში ევროკავშირი განსაკუთრებულ ყურადღებას აქცევს ადამიანის უფლებათა და თავისუფლებათა დაცვას. 2000 წლის დეკემბერში ნიცაში (საფრანგეთი) მიღებულ იქნა „ევროპის კავშირის ფუნდამენტური უფლებების ქარტია“, რომელიც მომავალი ევროპული კონსტიტუციის ერთ-ერთი (მეორე) თავით მოიაზრება და ძალაში შევა კონსტიტუციის ძალაში შესვლის შემდეგ. მაგრამ მასში საკმაოდ დეტალურად ჩამოთვლილი ადამიანის უფლებები და თავისუფლებები გამოცხადებულია ევროპის სამართლის ზოგად საერთო პრინციპებად, რომლებიც ბატონობენ ევროპის ქვეყნების სამართლებრივ სისტემებში, ევროკავშირის ორგანოების ან სახელმწიფოების მხრიდან მათი უფლებების დარღვევის გამო. აღნიშნავენ ევროპული სასამართლოსა და გაერთიანებთა სასამართლოს კომპეტენციების შეჯახების შესაძლებლობას და მათი გამიჯვნის უფრო ზუსტად განსაზღვრის აუცილებლობას.

ევროკავშირი საერთაშორისო სამართლებრივი სუბიექტუნარიანობის მქონე გაერთიანებაა. იგი აღიარებულია დამოუკიდებელ სუბიექტად, რომელსაც უფლება აქვს, დადოს ხელშეკრულება როგორც სხვა საერთაშორისო ორგანიზაციებთან, ასევე ცალკეულ სახელმწიფოებთან. უკვე დადებულია ხელშეკრულებები ასზე მეტ სახელმწიფოსთან. ეს არ გამოირჩევა ევროკავშირის წევრი ქვეყნების უფლებას, დამოუკიდებლად დადონ საერთაშორისო ხელშეკრულებები. მაგრამ თუ მოცემულ სფეროში ევროგაერთიანების მიერ უკვე დადებული ხელშეკრულება არეგულირებს, კავშირის წევრ ქვეყანას არა აქვს უფლება დაარღვიოს ამ ხელშეკრულებით დადგენილი პირობები.

❖ საქართველოსა და ევროკავშირის ურთიერთობა

1992 წელს ევროგაერთიანებამ საქართველო დამოუკიდებელ სახელმწიფოდ ცნო და დაიწყო მასთან აქტიური თანამშრომლობა. 1996 წელს საქართველომ ხელი მოაწერა ევროკავშირთან პარტნიორობისა და თანამშრომლობის ხელშეკრულებას. 2014 წელს ხელი მოეწერა ევროკავშირთან ასოცირების ხელშეკრულებას. 2015 წელს საქართველოს მთავრობამ დაამტკიცა, ერთიმხრივ, საქართველოსა და, მეორე მხრივ, ევროკავშირის შორის ასოცირების შესახებ შეთანხმება და ასოცირების დღის წესრიგის განხორციელების ეროვნული სამოქმედო გეგმა.

VII-ე თავი

საერთაშორისო-სამართლებრივი პასუხისმგებლობის ცნება

საერთაშორისო სამართლის სუბიექტის მოქმედება ან უმოქმედობა, რომელიც არღვევს საერთაშორისო-სამართლებრივ ნორმას, სუბიექტის საერთაშორისო-სამართლებრივ პასუხისმგებლობას იწვევს. ეს პასუხისმგებლობა შეიძლება იყო გამოწვეული სახელმწიფო ორგანოების მიერ ჩადენილი მართლსაწინააღმდეგო მოქმედებით, მაგალითად ელჩების უცხო სახელმწიფოს საქმეებში ჩარევა, ეროვნულ უმცირესობათა დევნა, ხელშეკრულების პირობების შეუსრულებლობა, აგრესიული ომის დაწყება. ან მოქმედებისგან თავის შეკავება, რის შედეგადაც მის ტერიტორიაზე მიეყენება ზიანი უცხო სახელმწიფოს ან მისი მოქალაქის ინტერესებს. უცხო დიპლომატიის მკვლელობა, საელჩოზე თავდასხმა და ა.შ.

საერთაშორისო-სამართლებრივი პასუხისმგებლობის პრინციპი თანამედროვე საერთაშორისო სამართლის ერთ-ერთი ძირითადი საწყისია, რომელიც ყველა ნორმის აუცილებელ ელემენტს წარმოადგენს დარღვევის გარეშე შეუძლებელი იქნებოდა საერთაშორისო სამართლის არსებობა. სახელმწიფოს საერთაშორისო პასუხისმგებლობის პრინციპი არ იყო ყოველთვის ერთი და იმავე შინაარსისა და მოცულობის. იგი ვითარდებოდა საერთაშორისო სამართლის განვითარებასთან ერთად და დღეისათვის

ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი ინსტიტუტია, რომლის მიზანია განამტკიცოს მშვიდობა და უშიშროება, საერთაშორისო-სამართლებრივი ნორმების გამოყენების სტაბილურობა.

სახელმწიფოს პასუხისმგებლობის არსებითი მახასიათებელი რამდენიმე გარემოებაა. მათი შეჯამება ამგვარად არის შესაძლებელი: ორ სახელმწიფოს შორის არსებული საერთაშორისო სამართლებრივი ვქალდებულება; ამ ვალდებულების დარღვევის გამომწვევი ქმედება ან გადაცდომა, რომელიც სახელმწიფოს შეერაცხება; ამასთან, ზიანი მართლსაწინარმდეგო ქმედების ან გადაცდომის შედეგად უნდა დაგდეს საერთაშორისო სამართლის კომისიის მიერ შემუშავებული სახელმწიფოს პასუხისმგებლობის შესახებ ტექსტის პირველი მუხლის შესაბამისად, სახელმწიფოს ყველა საერთაშორისო არამართლზომიერ ქმედებას თან სდევს პასუხისმგებლობა, ამავცე ტექსტის თანახმად, **საერთაშორისო ვალდებულების დარღვევა არის მოქმედება, რომელიც არ შეესაბამება ამ სახელმწიფოს ვალდებულებას, ვალდებულების წარმოშობის საფუძვლისა და ამ ვალდებულების ხასიათის მიუხედავად.**

თუ ერთი სახელმწიფო მეორე სახელმწიფოს დაეხმარება საერთაშორისო არამართლზომიერი ქმედების ჩადენაში, ასევე პასუხისმგებელი იქნება დარღვევისათვის, თუ ეს უკანასკნელი გარემოებების წინასწარი ცოდნით მოქმედებდა და თუ ეს მოქმედება მის მიერ ჩადენის შემთხვევაშიც არამართლზომიერი იქნებოდა.

35. საერთაშორისო მართლსაწინააღმდეგო აქტების სახეები

საერთაშორისო მართლსაწინააღმდეგო აქტები ორ ძირითად ჯგუფად იყოფა: ა) მართლსაწინააღმდეგო აქტები, რომლებიც საერთაშორისო მშვიდობასა და უშიშროებას უქმნის საფრთხეს, ლახავს ყველა სახელმწიფოს სასიცოცხლო ინტერესებსა და საერთაშორისო სამართლის ძირითად საწყისებს; ბ) მართლსაწინააღმდეგო აქტები, რომლებიც გარკვეულ სახელმწიფოს მეტ-ნაკლებად სერიოზულ ზიანს აყენებენ, მაგრამ არსებითად საერთაშორისო მშვიდობისა და უშიშროების პრინციპს არ არღვევენ.

პირველი ჯგუფის აქტები

საერთაშორისო დანაშაულია და მათ სუბიექტს განსაკუთრებულად მძიმე პასუხისმგებლობა ეკისრება. საერთაშორისო დანაშაულის იესი ქმედობა ან ქმედობისგან თავის შეკავებაა, რომლის შედეგად ირღვევა საერთაშორისო მშვიდობა ან ხალხთა უშიშროება. საერთაშორისო დანაშაულზე საუბრისას არ შეიძლება სახელმწიფო მოღვაწეთა ინდივიდუალური საქმიანობის განხილვა სახელმწიფოს საქმიანობის გარეშე. უმძიმესი საერთაშორისო დანაშაულის შემდეგი სახეები არსებოს: ა) მშვიდობის წინააღმდეგ აგრესიული ომის დაგეგმა, მომზადება, გაჩაღება და წარმოება; ბ) ადამიანური ომის წინააღმდეგ (სამოქალაქო მოსახლეობის მასობრივი განადგურება, დამონება, გადასახლება, სიმკაცრენი ან დევნა პოლიტიკური, რასობრივი, რელიგიური მოტივებით); გ) ომის კანონების და ჩვეულებების დარღვევა (ოკუპირებული ტერიტორიის მოსახლეობის განადგურება, წამება, დამონება, იგივე ქმედობანი სამხედრო ტყვეთა მიმართ, მძევლების მკვლელობა, სახელმწიფო ან კერძო საკუთრების მარცვა, ქადაქებისა და სოფლების განადგურება და სხვ.) საერთაშორისო დანაშაულებს მიეკუთვნება აგრეთვე ეროვნულ-განმათავისუფლებელი მოძრაობის ჩახშობის ცდა, ინტერვენცია რასობრივი დისკრიმინაციის ისეთი ფორმები, როგორც აპარტაიდის, ეთნიკური წმენდა, აპართეიდი, მონობა.

მართლსაწინააღმდეგო აქტების მეორე ჯგუფს **საერთაშორისო დელიქტები** განეკუთვნება. ისინი რიგითი, შედარებით ლოკალური სახის საერთაშორისო მართლსაწინააღმდეგო აქტებია: თავშესაფრის მიცემა საელჩოში ადგილობრივი ბოროტმოქმედებისთვის, სელჩოს დარბევა, უცხოელის მიერ სახელმწიფოს დროშის დახვევა ან სხვა შეურაცხყოფა სახელმწიფოს ტერიტორიაზე მყოფ უცხოელთათვის და მათი ქონებისთვის ზიანის მიყენება და ა. შ.

საერთაშორისო პასუხისმგებლობა გარკვეულ იურიდიულ შედეგებს წარმოშობს: დაზარალებულ სახელმწიფოს უფლება აქვს საერთაშორისო სამართლით დაშვებული საშუალებებით აღიდგინოს შელახული უფლებანი. დავის ამ მხარეს ხშირად პასუხისმგებლობის პასიურ სუბიექტს უწოდებენ. აქტის ჩამდენს კი - აქტიური სუბიექტს. პასუხისმგებლობის იურიდიული შედეგების დადგომისათვის საჭიროა ადგილი ჰქონდეს მართლსაწინააღმდეგო აქტის ჩადენის ბრალულობას ე.ი ქმედობასა და მიყენებულ ზიანს შორის მიზეზობრივ კავშირს, როდესაც ნორმის დარღვევა სუბიექტის პირდაპირი განზრახვით ან დაუდევრობითაა გამოწვეული. სახელმწიფო პასუხისმგებელია ყველა იმ მართლსაწინააღმდეგო აქტის გამო, რომელიც

ჩადენილია მის ტერიტორიაზე ადგილობრივი ან ან უცხოელი მოქალაქის მიერ. ამ შემთხვევაში სახელმწიფოს საერთაშორისო პასუხისმგებლობა გამოწვეულია იმ ორგანოების უმოქმედობით (დაუდევრობით), რომელთაც ეკისრებათ ასეთი ქმედობის საფრთხის თავიდან აცილება ან დამნაშავე პირთა დასჯა.

36. საერთაშორისო-სამართლებრივი პასუხისმგებლობის სახეები და ფორმები

საერთაშორისო სამართლის სუბიექტის მოქმედება ან უმოქმედობა, რომელიც არ დევს საერთაშორისო - სამართლებრივ ნორმას, სუბიექტის საერთაშორისო სამართლებრივ პასუხისმგებლობას იწვევს. განასხვავებენ საერთაშორისო - სამართლებრივი პასუხისმგებლობის შემდეგ სახეებსა და ფორმებს: **1. მატერიალური პასუხისმგებლობა** - დელიქტის ან საერთაშორისო მართლსაწინააღმდეგო აქტის ჩადენი სახელმწიფო მოვალეა აანაზღაუროს მის მიერ მიყენებული მატერიალური ზიანი. მატერიალური პასუხისმგებლობა შეიძლება იყოს ორი ფორმის: **რესტიტუცია** - მოვალეობა აღადგინოს პირვანდელი მდგომარეობა გატაცებული ნივთის დაბრუნებით ან დაზარეული შენობის აშენებით და **რეპარაცია-კომპენსაცია** - როდესაც დელინქენტი მხოლოდ მატერიალური ზარალის ფულადი ან გარკვეული სახის საქონლით ანაზღაურება მოეთხოვება. **2. პოლიტიკური პასუხისმგებლობა** ყველა იმ სახის პასუხისმგებლობას მოიცავს, რომელსაც არა აქვს მატერიალური ხასიათი. პოლიტიკური პასუხისმგებლობის გამოვლინება მრავალფეროვანია, მაგალითად: **სატისფაქცია** - ანუ მორალური დაკმაყოფილება მოწოდებულია დაიცვას პასიური სუბიექტის მორალურ-პოლიტიკური ღირსება, როგორც საერთაშორისო სამართლის თანასწორ უფლებიანი სუბიექტისა. სატისფაქცია შეიძლება სხვადასხვანაირად გამოიხატოს - სინანულის გამოცხადება, ბოდიშის მოხდა, დამნაშავე პირთა დასჯა, დაზარალებული პირებისათვის ან მათის ნათესავებისათვის კომპენსაციის გადახდა და ა.შ. **საერთაშორისო სამართლებრივი კონტრზომები (სანქციები)** ანუ დამნაშავეს მიმართ იძულებითი ზომების გამოყენება პოლიტიკური პასუხისმგებლობის უმნიშვნელოვანეს ფორმას წარმოადგენს. სანქციების დანიშნულებაა მშვიდობისა და უშიშროების, საერთაშორისო სამართლის საწყისების დაცვა და განმტკიცება. საერთაშორისო სანქციები სხვადასხვა ფორმით ვლინდება, რომელთაგან ძირითადია: ეკონომიკური და დიპლომატიური ურთიერთობების გაწყვეტა, ყოველგვარი სახის საქონლის და ტრანსპორტის დელიქტენტის საზღვრებში მიტანის საშუალების აღკვეთა და ბოლოს, როგორც უკიდურესი ზომა, შეიარაღებული აგრესიის დროს შეიარაღებული ძალების გამოყენება. ყველაზე ფართო და ყოვლისმომცველია პასუხისმგებლობა, რომელიც საერთაშორისო ბოროტმოქმედებითაა გამოწვეული. ამ შემთხვევაში, როგორც წესი, გამოიყენება პასუხისმგებლობის ყველა ძირითადი სახე და ფორმა, რომელთა მიზანია არა მარტო მშვიდობის აღდგენა და აგრესიის დასჯა, არამედ ამ მხრივ მომავალი აგრესიის შესაძლებლობის თავიდან აცილება.

თანამედროვე საერთაშორისო სამართალი სანქციების გამოყენების უფლებას ძირითადად გაერთიანებული ერების ორგანიზაციას მიაკუთვნებს უშიშროების საბჭოს, თუ ღონისძიებანი საკმარისი არ აღმოჩნდა, შეუძლია მიმართოს მოქმედებას სპაერო, საზღვაო ან სახმელეთო ძალებით, რაც საჭიროა მშვიდობისა და უშიშროების დასაცავად.

VIII თავი

37. დიპლომატიური და საკონსულო სამართლის ცნება

არც ერთ სახელმწიფოს, როგორც საერთაშორისო სამართლისა და საერთაშორისო ურთიერთობათა სუბიექტს, არ შეუძლია არსებობა სხვა სახელმწიფოსთან სათანადო კონტაქტების დამყარებისა და ნორმალური ურთიერთობის წარმოების გარეშე. ეს მოთხოვნილება ჯერ კიდევ პირველი სახელმწიფოების წარმოშობისას ჩნდება. დღეს საერთაშორისო ურთიერთობაში ჩაბმულია არა მარტო სახელმწიფოები და თავისუფლებისათვის მებრძოლი ერები, არამედ სხვადასხვა სახის საერთაშორისო ორგანიზაციები, რომლებიც საერთაშორისო ურთიერთობათა სფეროში სპეციფიკურ როლს ასრულებენ. ამგვარად, ყოველი სახელმწიფო-საერთაშორისო სამართლის სუბიექტი- თავისი საგარეო ფუნქციის განხორციელებისას მიმართავს გარკვეულ ხერხებს და ფორმებს, რომელთა მიზანია საგარეო პოლიტიკის ამოცანების მშვიდობიანი გზით გადაწყვეტა. სახელმწიფოს ამ სახის საქმიანობას დიპლომატია ეწოდება.

სახელმწიფოთა დიპლომატიური საქმიანობა მრავალფეროვანია და განისაზღვრება ყოველი სახელმწიფოს სოციალური არსით, მისი სოციალურ-ეკონომიკური წყობით. სახელმწიფოთა ამ სახის საქმიანობა უნდა ემორჩილებოდეს გარკვეულ ნორმებს. იმ ნორმათა ერთობლიობას, რომელიც განსაზღვრავს და არეგულირებს სახელმწიფოთა საზღვარგარეთული წარმომადგენლობის

წევრთა სამართლებრივ მდგომარეობას, დიპლომატიური მოლაპარაკების ფორმებს, დიპლომატიური აქტების მომზადებისა და შექმნის წესებს, საგარეო ურთიერთობის ორგანოთა სტრუქტურასა და კომპეტენციას და ა.შ. დიპლომატიური და საკონსულო სამართალი ეწოდება. საკონსულო ურთიერთობების დარგში დიდ როლს ასრულებს ორმხრივი საკონსულო კონვენციები, რომლებიც საკონსულო წარმომადგენელთა ტაქტუის დეტალურ რეგლამენტაციას ახდენენ. ასეთსავე როლს ასრულებს ხელშეკრულებანი სამართლებრივი ურთიერთდახმარების შესახებ. საქართველოს გაფორმებული აქვს ორმხრივი საკონსულო კონვენციები სომხეთთან, ცსაბურძნეთთან, რუმინეთთან, უკრაინასთან, იტალიასთან და ა.შ. რაც შეეხება სამართლებრივი ურთიერთდახმარების შესახებ ხელშეკრულებებს, საქართველო არის როგორც მრავალმხრივი ხელშეკრულებების წევრი, ასევე ორმხრივი ხელშეკრულებების.

თანამედროვე ეტაპზე დიპლომატიური და საკონსულო სამართალი მყარ ნორმატიულ აქტებს ეყრდნობა და მოწოდებულია ხელი შეუწყოს სახელმწიფოთა მეგობრულ ურთიერთობას და თანამშრომლობას.

38. საგარეო ურთიერთობათა შიდასახელმწიფოებრივი ორგანოები

ყოველი სახელმწიფო თავის საგარეო ურთიერთობას სპეციალური ორგანოების მეშვეობით აწარმოებს, ეს ორგანოები სახელმწიფოს სახელით მოქმედებს და მათ ყოველ ქმედებაზე სახელმწიფო პასუხისმგებელი, ამიტომ სახელმწიფოები ძალზე ფრთხილად უდგებიან საგარეო ურთიერთობების ორგანოები კომპეტენციას, დავამპლექტებისა და საქმიანობის რეგლამენტაციას.

განასხვავებენ საგარეო ურთიერთობის საზღვარგარეთულ და შიდასახელმწიფო ორგანოებს. უკანასკნელთა კომპეტენცია განსაზღვრება სახელმწიფოს კონსტიტუციით და სხვა ნორმატიული აქტებით. შიდასახელმწიფოებრივ ორგანოთა შორის განსაკუთრებულ როლს ასრულებს ცენტრალური ორგანოები, რომლებიც განსაზღვრავენ დიპლომატიის ძირითად გეზს, თავისი საქმიანობით ცხოვრებაში უშუალოდ ატარებენ საგარეო პოლიტიკის ამოცენებს, ორგანიზაციას უწევენ დანარჩენი საზღვარგარეთული ორგანოების საქმიანობას. საგარეო ურთიერთობების ცენტრალურ ორგანოებად ხელისუფლებისა და მმართველობის უმაღლესი სახელმწიფო გვევლინება.

სახელმწიფოთა უმრავლესობა საგარეო ურთიერთობის დარგში ზოგად ხელმძღვანელობას უმაღლეს საკანონმდებლო ორგანოს - პარლამენტს აკისრებს. მთავრობის მეთაურთა ანგარიშის მოსმენა, ხელშეკრულების რატიფიკაცია და დენონსაცია, მაღალი რანგის ელჩების დანიშვნა და გათავისუფლება, სხვა სახელმწიფოების პარლამენტებთან კავშირების დამყარება და ა.შ. - სწორედ ასეთი ფუნქციები აკისრია საქართველოს პარლამენტს. ჩვენი კონსტიტუციის 48-ე მუხლის თანახმად პარლამენტი განსაზღვრავს საგარეო პოლიტიკის ძირითად მიმართულებებს. საგარეო ურთიერთობების დამყარებაში დიდ როლს ასრულებს პარლამენტის საგარეო ურთიერთობათა კომიტეტი. საქართველოს პარლამენტი იხილავს საკითხებს, რომელიც ეხება სახელმწიფოებთან და საერთაშორისო ორგანიზაციებთან ურთიერთობებს, ახდენს საერთაშორისო ხელშეკრულებებისა და შეთანხმებების რატიფიკაციასა და დენონსაციას, აძლევს პრეზიდენტს თანხმობას ელჩების დანიშვნა-გათავისუფლებაზე.

ყველა სახელმწიფოს მეთაური, მიუხედავად მისი წყობილების ფორმისა, კოლეგიალურია იგი თუ ერთპიროვნული, წარმოადგენს სახელმწიფოს საგარეო ურთიერთობებში და განაგებს შემდეგ ძირითად ფუნქციებს: ა) წარმოადგენს სახელმწიფოს საერთაშორისო ურთიერთობებში; ბ) დებს საერთაშორისო ხელშეკრულებებს, გ) ღებულობს და წარგზავნის დიპლომატიურ წარმომადგენლებს, დ) ახდენს საერთაშორისო ხელშეკრულებების რატიფიკაციასა და დენონსაციას.

საზღვარგარეთ ყოფნისას სახელმწიფოს მეთაურს ენიჭება მთელი რიგი უფლებებისა, რომლების ქმნის სუვერენის იმუნიტეტს. ესენია: უფლება საზღვიმომილებისა და განსაკუთრებული პატივისა, თავის და სხვა ქვეყნებთან დაკავშირების თავისუფლება, სისხლის და სამოქალაქო სამართლებრივი განუსჯადოება, გადასახადებისა და ბეგარისაგან გათავისუფლება, პირადი ნივთების ხელშეუხებლობა. საგარეო საქმეთა უწყება ძირითად მუშაობას ეწევა თავისი სახელმწიფოს საგარეო-პოლიტიკური ურთიერთობისა და საზღვარგარეთ მის მოქალაქეთა დაცვის დარგში. უწყების მეთაური საერთაშორისო ურთიერთობაში ითვლება თავისი მთავრობის წარმომადგენლად სპეციალური რწმუნების გარეშე. საზღვარგარეთ ოფიციალურად გამგზავრების დროს ისიც სარგებლობს სპეციალური იმუნიტეტით. სახელმწიფოს საგარეო ურთიერთობათა

შიდასახელმწიფოებრივ ორგანოებს მიეკუთვნება აგრეთვე ყველა ის ორგანო, უწყება ან დაწესებულება, რომლებიც საგარეო ურთიერთობათა სპეციალურ საკითხებს განაგებენ.

საგარეო ურთიერთობების საზღვარგარეთული ორგანოები

საგარეო ურთიერთობების შიდასახელმწიფოებრივ ორგანოთა გარდა არსებობს დიდი ჯგუფი საზღვარგარეთული ორგანოებისა - დიპლომატიური, საკონსულო, სავაჭრო და ა.შ., რომლებიც იცავენ და ახორციელებენ თავისი სახელმწიფოს ინტერესებს მის საზღვრებს გარეთ. საგარეო ურთიერთობების საზღვარგარეთულ ორგანოთა შორის ცენტრალური ადგილი უჭირავს სახელმწიფოს დიპლომატიურ წარმომადგენლობებს უცხო სახელმწიფოში ან საერთაშორისო ორგანიზაციასთან.

ა) სახელმწიფოს მუდმივი დიპლომატიური წარმომადგენლობა

ორ სახელმწიფოს შორის ნორმალურ პოლიტიკურ ურთიერთობათა დამყარება, როგორც წესი, იწვევს დიპლომატიური წარმომადგენლობების ურთიერთგაცვლას. დიპლომატიური წარმომადგენლობა ერთი სახელმწიფოს მიერ მეორე სახელმწიფოში გაგზავნილი მუდმივი საზღვარგარეთული ორგანოა, რომლის ამოცანაა განამტკიცოს ამ სახელმწიფოებს შორის პოლიტიკური ურთიერთობა და დაიცვას თავისი სახელმწიფოსა და მოქალაქეების ინტერესები. დიპლომატიური წარმომადგენლობის ფუნქციები შემდეგია: ა) ადგილსამყოფელ სახელმწიფოში წარმდგენი სახელმწიფოსა და თავისი მოქალაქეების ინტერესების დაცვა; ბ) ადგილსამყოფელ სახელმწიფოსთან მოლაპარაკების წარმოება; გ) ადგილსამყოფელ სახელმწიფოში წარმდგენი სახელმწიფოს წარმოდგენა; დ) ადგილსამყოფელ სახელმწიფოს პოლიტიკური, ეკონომიკური, კულტურული ცხოვრების შესახებ ცნობების კანონიერად მოპოვება და თავისი სახელმწიფოსთვის მიწოდება; ე) სახელმწიფოთა შორის პოლიტიკური, ეკონომიკური, კულტურული და სამეცნიერო ურთიერთობების დამყარების ხელშეწყობა.

დიპლომატიური წარმომადგენლობა უფლებამოსილია შეასრულოს საკონსულო ფუნქციებიც. ყოველი დიპლომატიური წარმომადგენლის უფლებრივი მდგომარეობა სამსაწყისს ეყრდნობა:

აკრედიტება (აკრედიტაცია) - ყოველი დიპლომატიური წარმომადგენელი აღიჭურვება უფლებამოსილებით, რომელიც რწმუნების წერილის სახით ფორმდება და წარმომადგენლის მიერ გადაეცემა ადგილსამყოფელი ქვეყნის სათანადო ორგანოს. ამ მომენტიდან დიპლომატიური წარმომადგენელი აკრედიტებულად იტვლება. წარმომადგენლობა - აკრედიტებული დიპლომატიური წარმომადგენელი ადგილსამყოფელ სახელმწიფოში მოქმედებს თავისი სახელმწიფოს სახელით ყოველგვარი დამატებითი უფლებამოსილების გარეშე და ყოველ მის ქმედებაზე პასუხისმგებელია მისი ქვეყანა. თუ დიპლომატიური წარმომადგენლობის ქმედობა ან განცხადება ეწინააღმდეგება მისი სახელმწიფოს ინტერესებს, უკანასკნელი უფლებამოსილია დაგმოს თავისი წარმომადგენლის ასეთი ქმედობა და საჭიროების შემთხვევაში, გამოიწვიოს კიდევაც. იმუნიტეტი - თავისი ფუნქციების ნორმალური შესრულებისთვის ყოველ დიპლომატიურ წარმომადგენელს და მის რეზიდენციას გადაეცემა განსაკუთრებული უფლებები, რომლებიც ათავისუფლებს მას ადგილსამყოფელი სახელმწიფოს ყველა სახის იურისდიქციისგან.

დიპლომატიური წარმომადგენლობის პირადი შემადგენლობა

დიპლომატიური წარმომადგენლობის პირადი შემადგენლობა სამ ჯგუფად იყოფა. ისინი ერთმანეთისგან განსხვავდება შესასრულებელი სამუშაოს ხასიათის მიხედვით: ა) დიპლომატიურ პერსონალს (დიპლომატიურ აგენტებს) მისი მეთაურის გარდა, მიეკუთვნება ყველა მუშაკი, რომელსაც დიპლომატიური რანგი გააჩნია. აღსანიშნავია, რომ ჩვეულებრივი დიპლომატიური ატაშეს გარდა, რომელიც ყველაზე დაბალი რანგია, არსებობს სპეციალიზებული ატაშეების ინსტიტუტი.

ბ) ტექნიკურ პერსონალს მიეკუთვნებიან კანცელარიის მუშაკები, ბუღალტრები, თარჯიმნები, მეშიფრეები, მემანქანები და ა.შ. გ) მომსახურე პერსონალს მიეკუთვნებიან მძღოლები, შიკრიკები, ლიფტიორები, შვეიცარები და ამ სახის სამუშაოს შემსრულებელი სხვა მუშაკები. ორი უკანასკნელი ჯგუფის პერსონალი საელჩოს არაოფიციალურ შემადგენლობაში შედის და დამხმარე როლს ასრულებს.

დიპლომატიური რანგები

სახელმწიფოთა შორის პრაქტიკამ დღეისთვის შეიმუშავა დიპლომატიურ აგენტთა წოდებების ანუ რანგების გარკვეული ტაბულა. ამ პრაქტიკას მისდევს საქართველოში შემოღებული შემდეგი რანგები: 1) უმაღლესი დიპლომატიური რანგები - საგანგებო და სრულუფლებიანი ელჩი; საგანგებო და სრულუფლებიანი დესპანი. 2) უფროსი დიპლომატიური რანგები

- უფროსი მრჩეველი, მრჩეველი, უმცროსი მრჩეველი. 3) უმცროსი დიპლომატიური რანგები- პირველი მდივანი, მეორე მდივანი, მესამე მდივანი, ატაშე. პირველ ორ რანგს ანიჭებს საქართველოს პრეზიდენტი საგარეო საქმეთა მინისტრის წარდგინებით. რანგები ენიჭება როგორც საელჩოების პერსონალს, ასევე საგარეო საქმეთა სამინისტროს მუშაკებს.

საკითხი იმის შესახებ, თუ რომელი კლასის დიპლომატი უნდა ჩადგეს დიპლომატიური წარმომადგენლობის სათავეში, წყდება წარმგზავნი და ადგილსამყოფელი სახელმწიფოების შეთანხმებით. ასევე გამოყოფენ დიპლომატიური წარმომადგენლობათა მეთაურის სამ კლასს: ა) ელჩებისა და ნუნციების კლასი ბ) დესპანებისა და ინტერნუნციების კლასი გ) საქმეთა რწმუნებულების კლასი. უფლებრივი მდგომარეობის თვალსაზრისით სამივე კლასის დიპლომატები თანასწორ უფლებიან არიან და რაიმე დისკრიმინაცია რომელიმე კლასის მიმართ დაუშვებელია.

დიპლომატიური კორპუსი

მოცემულ სახელმწიფოში აკრედიტებული ყველა დიპლომატიური წარმომადგენლის ერთობლიობას ეწოდება დიპლომატიური კორპუსი. ამ ტერმინს იყენებენ მოცემულ სახელმწიფოში საელჩოს მისიის ყველა დიპლომატიური პერსონალის აღსანიშნავად. მამუცნებაში შედიან დიპლომატთა ცოლები, არასრულწლოვანი შვილები, სრულწლოვანი, მაგრამ გაუთხოვარი ქალიშვილები და იშვიათად, მოხუცი დედა-მამა. დიპლომატიურ წარმომადგენლობათა მეთაურის უფროსობა დიპლომატიურ კორპუსებში მათი კლასით განისაზღვრება. დიპლომატიური კორპუსის მეთაურად ინიშნება უმაღლესი დიპლომატიური კლასის მქონე ის პირი, რომელიც ამ სახით ყველაზე დიდხანს მუშაობს მოცემულ ქვეყანაში.

დიპლომატიური კორპუსის კოლექტიური ღონისძიებანი ძირითადად ცერემონიალურ ხასიათს ატარებს. დიპლომატიური კორპუსი ესწრება ყველა ღირსშესანიშნავ მოვლენას: საზეიმო კრებას, აღლუმს, ეროვნულ დღესასწაულებს; ულოცავს სახელმწიფოს მეთაურს თანამდებობის დაკავებას, სხვადასხვა დღესასწაულს; სამიმარს აცხადებს გამოჩენილი ადამიანების სიკვდილის ან რაიმე სტიქიური უბედურების გამო; აწყობს წარმომადგენელთა მეთაურების კრებებს, სადაც განიხილავენ სხვადასხვა საკითხებს. დიპლომატიურ კორპუსს არააქვს უფლება, ჩაეროს ადგილსამყოფელი სახელმწიფოს საშინაო საქმეში და შეეცადოს ზეგავლენა მოახდინოს ადგილობრივ მთავრობაზე, საერთოდ პოლიტიკური ხასიათის გამოსვლები დიპლომატიური კორპუსის მხრიდან დაუშვებელია. **დიპკორპუსის დუაენი** მეთაურობს დიპკორპუსს მისი კოლექტიური ღონისძიებების დროს, იცავს დიპკორპუსის წევრთა უფლებებს, თუ ისინი დარღვეულია ადგილსამყოფელი სახელმწიფოს ორგანოების მიერ, იხილავს და წყვეტს ყოველგვარ ცერემონიალურ ხასიათის დავებს, აწყობს და უხსნის ახლად ჩამოსულ დიპლომატებს ადგილობრივ კანონებს, ჩვეულებებსა და ტრადიციებს. წარმოადგენს შუამავალ რგოლს დიპკორპუსსა და ადგილსამყოფელი სახელმწიფოს საგარეო საქმეთა სამინისტროს შორის.

დიპლომატიური წარმომადგენლობის დანიშვნა და გამოწვევა

წარმომადგენლის დანიშვნა და გამოწვევა საპეციალური წესის დაცვით უნდა ხდებოდეს. დიპლომატიური წარმომადგენლობის მეთაურის კანდიდატურა უნდა შეთანხმდეს ადგილსამყოფელი ქვეყნის სათანადო ორგანოებთან. მხოლოდ მისი თანხმობის ანუ აგრემანის მიღებისას წარმგზავნი სახელმწიფოს ორგანოები საბოლოოდ აფორმებენ დიპლომატის გაგზავნას.

უცხო სახელმწიფო უფლებამოსილია პირდაპირ თქვას უარი აგრემანის მიცემაზე ან იმდენად დააყოვნოს პასუხი, რომ მეორე სახელმწიფოსთვის ნათელი გახდეს მისი უარყოფითი პოზიცია. არც ერთი სახელმწიფო არ არის ვალდებული დაასაბუთოს აგრემანის მიუცემლობის მიზეზები, ეს მისი სუვერენული უფლებაა. არის შემთხვევები, როდესაც ელჩი ან დესპანი წარმოადგენს თავის სახელმწიფოს არა ერთ, არამედ რამდენიმე სახელმწიფოში და პირიქით - რამდენიმე სახელმწიფო გზავნის ერთსა და იმავე პირს დიპლომატიურ წარმომადგენლად. საქართველოს ელჩი აშშ-ში იმავდროულად არის ელჩი კანადასა და მექსიკაში; საქართველოს ელჩი ლიტვაში იმავდროულად არის ელჩი ლატვიასა და ესტონეთში. დიპლომატიური მისიის შეწყვეტა შეიძლება გამოწვეული იყოს სხვადასხვა მიზეზით, რომელთაგან მთავარია: ა) დიპლომატის გამოწვევა წარმგზავნი სახელმწიფოს მიერ მისი ავადმყოფობის ან პენსიაზე გასვლის, პირადი თხოვნის, სხვა სამუშაოზე გადაყვანის და სხვა შემთხვევებში; ბ) ადგილსამყოფელ სახელმწიფოს უფლება აქვს მოითხოვოს მაკრედიტებელი მთავრობისგან ამა თუ იმ დიპლომატიური აგენტის გამოწვევა და სამშობლოში დაბრუნება. პირველ შემთხვევაში დიპლომატიური აგენტი შეიძლება

გამოცხადდეს „persona non grata“-დ, ანუ არასასურველ პიროვნებად შემდეგი მიზეზების გამო: ჯაშუშობა, ქვეყნის საშინაო საქმეებში ჩარევა, სახელმწიფოს მეთაურის მიმართ უპატივცემულობა, მთავრობის პოლიტიკის უხეში კრიტიკა და ა.შ.გ) იშვიათ შემთხვევებში დიპლომატიური აგენტის მისია მთავრდება დიპლომატიურ ურთიერთობათა შეწყვეტის გამო, რაც ომის გამოცხადებით, სახელმწიფოებს შორის დამაბული ურთიერთობის მიზეზით ხდება.

დ) მაკრედიტებელი სახელმწიფოს, როგორც საერთაშორისო სამართლის სუბიექტის არსებობის შეწყვეტის შემთხვევაში, უქმდება მისი დიპლომატიური წარმომადგენლების უფლებამოსილებაც. ე) მაკრედიტებელ სახელმწიფოში რადიკალური სოციალური ცვლილებების დროს, რასაც პოლიტიკური რეჟიმის ან სახელმწიფო წყობის მთლიანად შეცვლა მოჰყვება, ახალ მთავრობას შეუძლია გადასინჯოს დიპლომატიური წარმომადგენლობათა შემადგენლობა და გამოიწვიოს არასასურველი პირები, ან პირიქით განაახლოს. ვ) ძალზე იშვიათად, მაგრამ გვხვდება დიპლომატიური აგენტების მიერ მაკრედიტებელ სახელმწიფოსთან კავშირის გაწყვეტისა და მისი ადგილსამყოფელ ან სხვა სახელმწიფოში თავშესაფრების ფაქტები. ამგვარად, დიპლომატიური აგენტის ფუნქციების შეწყვეტა ხდება „გამოწვევის სიგელის“ ადგილსამყოფელი სახელმწიფოს მეთაურისთვის ჩაბარებით. ამ აქტით იურიდიულად ფორმდება დიპლომატიური წარმომადგენლის მიერ თავისი ფუნქციების შეწყვეტა.

დიპლომატიური წარმომადგენლობის პრივილეგიები და იმუნიტეტები

დიპლომატიურ წარმომადგენლობას თავის ადგილსამყოფელში ენიჭება განსაკუთრებული პრივილეგიები და იმუნიტეტები, რომელთა მიზანია უზრუნველყოს საელჩოს საქმიანობის შეუფერხებლობა. იმუნიტეტი ანუ შეუვალობა გულისხმობს დიპლომატის ამოღებას ადგილობრივი იურისდიქციის კომპეტენციიდან, პრივილეგიები კი მას გარკვეული უპირატესობას ანიჭებს ვიდრე ადგილობრივ მოქალაქეებს ან სხვა უცხოელებს აქვთ. იურიდიული თვალსაზრისით ორივე კატეგორიის უფლება თანაბარი ძალისაა.

ა) წარმომადგენლობის შენობები ხელშეუხებელია. დაუშვებელია მისი გაჩხრეკა, ყადაღის დადება. ადგილსამყოფელი სახელმწიფოს თანამდებობის პირებს შეუძლიათ იქ შესვლა მხოლოდ წარმომადგენლობის მეთაურის ნებართვით. დაუშვებელია ამ შენობის აგრეთვე ავეჯის და სხვა ნივთების, ავტომანქანების და მიმოსვლის სხვა საშუალებების გაჩხრეკა, მათზე ყადაღის დადება, საღამასრულებლო მოქმედების მიქცევა. ბ) საელჩოს მეთაურები თავისუფლდებიან წარმომადგენლობის შენობაზე ყველა სახის გადასახადისა და გამოსადებისგან; გ) წარმომადგენლობა უფლებამოსილია თავისუფლად დაუკავშირდეს თავის სახელმწიფოს და მის საზღვარგარეთულ ორგანოებს მისი ადგილსამყოფლის განურჩევლად; დიპლომატიური წარმომადგენლობის შენობაზე შეიძლება გამოკიდებული იყოს წარმგზავნი სახელმწიფოს დროშა ან გერბი; წარმომადგენლობა უფლებამოსილია შემოიტანოს ადგილსამყოფელ სახელმწიფოში საჭირო ნივთები. წარმომადგენლობის არქივი და დოკუმენტები ხელშეუხებელია; დიპლომატიური წარმომადგენლობის შენობაზე შეიძლება გამოკიდებული იყოს მაკრედიტებელი სახელმწიფოს დროშა და ემბლემა. ამავე დროს, დაუშვებელია დიპლომატიურ იწარმომადგენლობის იმუნიტეტის და პრივილეგიების გამოყენება. კერძოდ, ადგილსამყოფელ სახელმწიფოში დევნილი პირისათვის საელჩოში თავშესაფრის მიცემა.

როგორც დიპლომატიურ წარმომადგენლობას მთლიანად, ისე მის დიპლომატიურ აგენტებს ენიჭებათ შემდეგი პრივილეგიები და იმუნიტეტები: **პირადი ხელშეუხებლობა** - არ შეიძლება დიპლომატიური აგენტის დაკავება, დაპატიმრება; ადგილსამყოფელმა სახელმწიფომუ ყველა ზომა უნდა მიიღოს დიპლომატის პიროვნების თავისუფლების და ღირსების ხელშეუხებლობის უზრუნველყოფისათვის. **ბინის, ქონების, მიწერ-მოწერის ხელშეუხებლობა**, - ეს უფლებანი ისეთი ისეთივე მოცულობისაა, რაც თვით წარმომადგენლობისა მთლიანად. **სასამართლო იმუნიტეტი** - დიპლომატიური აგენტი არ ექვემდებარება ადგილსამყოფელი ქვეყნის კანონებს, რა სახის მართლსაწინააღმდეგო ქმედობაც არ უნდა ჩაიდინოს დიპლომატიურმა აგენტმა, მხოლოდ გამონაკლის შემთხვევებში. **ფისკალური იმუნიტეტი** გულისხმობს გადასახადებისგან გათავისუფლებას, ასევე ყველა სახის შრომითი, სახელმწიფო და სამხედრო ბეგარისაგან, მხოლოდ არაპირდაპირი გადასახადები. **საბაჟო პრივილეგიები** - დიპლომატიურ აგენტს უფლება აქვს ბაჟის გარეშე შემოიტანოს და გაიტანოს წარმომადგენლობისთვის საჭირო ნივთები, პირადი ნივთები. მისი ბარგი ხელშეუხებელია და გასინჯვა არ შეიძლება, გარდა იმ შემთხვევისა, თუ არსებობს სერიოზული ეჭვი, რომ აგენტს შემოაქვს რაიმე დანაშაულის იარაღი. ჩამოთვლილი იმუნიტეტები და პრივილეგიები სრულად ვრცელდება დიპლომატიურ აგენტთან მცხოვრებ ოჯახის წევრებზე. თუ დიპლომატიური

იმუნიტეტის მქონე პირი მესამე სახელმწიფოზე ტრანზიტით გაივლის, მისი იმუნიტეტი მოქმედებს იმ მოცულობით, რაც საჭიროა აგენტის გზის მშვიდობით გაგრძელებისთვის.

ადმინისტრაციულ-ტექნიკური პერსონალი და მათი ოჯახები სარგებლობენ დიპლომატიური იმუნიტეტით და პრივილეგიებით მხოლოდ მაშინ, თუ ისინი არ არიან ადგილობრივი მოქალაქეები, ანუ არ ცხოვრობენ ადგილსამყოფელ სახელმწიფოში. **მომსახურე პერსონალი სარგებლობს მხოლოდ სასამართლო იმუნიტეტით.** დიპლომატიური იმუნიტეტი და პრივილეგიები მიენიჭება პირს ადგილსამყოფელი სახელმწიფოს ტერიტორიის საზღვრებში შესვლისთანავე და მისი მოქმედება წყდება პირის მიერ ამ ტერიტორიის დატოვების მომენტიდან. ყოვლად დაუშვებელია ამ უფლებების ბოროტად გამოყენება.

ბ) სახელმწიფოთა წარმომადგენლობები საერთაშორისო ორგანიზაციებთან

დიპლომატიურ წარმომადგენლობათა ინსტიტუტს მრავალსაუკუნოვანი ისტორია აქვს, საერთაშორისო ორგანიზაციებთან სახელმწიფოების წარმომადგენლობის ინსტიტუტი კი მხოლოდ მე-20 საუკუნეში, ერთა ლიგის შექმნისას ჩამოყალიბდა. საერთაშორისო ორგანიზაციებთან მჭიდრო და ოპერატიული კონტაქტებისთვის მათი წევრი-სახელმწიფოები აგზავნიან ორგანიზაციის რეზიდენციაში თავის მუდმივ წარმომადგენლობებს, რომლებიც დიპლომატთა სტატუსით სარგებლობენ. საერთაშორისო ორგანიზაციებთან სახელმწიფოების წარმომადგენლობანი აღიჭურვება ყველა იმ დიპლომატიური იმუნიტეტით, რომელიც უზრუნველყოფს მათ მიერ თავისი ფუნქციების დაუბრკოლებლად შესრულებას.

პრივილეგიების და იმუნიტეტების შინაარსი განისაზღვრება თავით საერთაშორისო ორგანიზაციის მიერ. როგორც წესი, წარმომადგენლობის წევრები დიპლომატიური იმუნიტეტის მქონე პირები არიან, ხოლო მის სათავეში მდგომ პირს საგანგებო და სრულუფლებიანი ელჩის რანგი გააჩნია. ტექნიკური და მომსახურე პერსონალი სარგებლობს იმუნიტეტით მხოლოდ სამსახურებრივი მოვალეობის შესრულების დროს. ჟენევის კონვენციამ განამტკიცა სრული დიპლომატიური პრივილეგიები და იმუნიტეტები დიპლომატიური რანგის მქონე თანამშრომლებისთვის და თავით წარმომადგენლებისათვის. ადმინისტრაციულ-ტექნიკურ პერსონალს უნდა ენიჭებოდეს სრული დიპლომატიური იმუნიტეტი, იმ გამოწვევით, რომ სამოქალაქო და ადმინისტრაციული იურისდიქციისგან იმუნიტეტი არ შეეხება არასამსახურებრივ საქმიანობას. კონვენცია ავრცელებს პრივილეგიებსა და იმუნიტეტებს მეთვალყურეთა მისიებზე, რომლებსაც ნიშნავენ სახელმწიფოების საერთაშორისო ორგანიზაციებთან. საქართველოს მუდმივი წარმომადგენლობანი მდებარეობს ნიუ-იორკში, ვენასა და ჟენევაში, სტრასბურგში, ბრიუსელში. თბილისში მდებარეობს რამდენიმე საერთაშორისო ორგანიზაციის წარმომადგენლობანი - გაერო, ევროკავშირის,, წითელი ჯვრის და სხვა.

საერთაშორისო ორგანიზაციების პრივილეგიები და იმუნიტეტები

საერთაშორისო ორგანიზაციები აწარმოებენ თავიანთ საქმიანობას მთავარი ორგანოების მეშვეობით, რომლებიც ამა თუ იმ სახელმწიფოში მდებარე შტაბ-ბინაში თავსდება. შესაძლოა, შტაბ-ბინის გარდა ორგანიზაციის ორგანოების ნაწილი მდებარეობდეს სხვა სახელმწიფოშიც. ჩამოყალიბდა საკმაოდ მტკიცე სამართლებრივი რეჟიმი, რომელიც შეეფარდება საერთაშორისო ორგანიზაციების პრივილეგიებსა და იმუნიტეტებს. გაეროს ენიჭება ისეთივე იმუნიტეტები და პრივილეგიები, რაც დიპლომატიურ წარმომადგენლობებს. იგი ემსახურება გაეროზე დაკისრებული ამოცანების ეფექტურად შესრულების საქმეს. რაც შეეხება პირად დიპლომატიურ პრივილეგიებსა და იმუნიტეტებს, ნიუ-იორკში მომუშავე გაეროს თანამშრომლები ორ ძირითად ჯგუფად იყოფა - გენერალური მდივანი და მისი მოადგილეები სრული დიპლომატიური იმუნიტეტით სარგებლობენ, იგივე სტატუსს მიანიჭებენ გაეროს-ს სხვა მაღალი რანგის თანამშრომლებს, რომლებიც გათანაბრებული არიან გენერალური მდივნის მოადგილეების სტატუსთან. სხვა სახის თანამშრომლები სარგებლობენ შეზღუდული შეუვალობით სამსახურებრივი მოვალეობის შესრულების დროს ჩადენილი ქმედობისათვის: პასუხისმგებლობის განგათავისუფლება, ხელფასის გადასახადისგან გათავისუფლება, საბაჟო და სხვა პრივილეგიები. სხვა სფეროებში, სამსახურებრივი საქმიანობის გარეშე, ისინი მთლიანად ექვემდებარებიან აშშ-ს ფედერალურ და შტატების იურისდიქციას. ანალოგიურ მდგომარეობაში იმყოფებიან ჟენევაში მდებარე გაერო-ს ევროპული განყოფილების თანამშრომლები, თუმცა სრული დიპლომატიური პრივილეგიების და იმუნიტეტის მქონე პირთა წრე აქ გაცილებით ფართოა.

გაეროს სპეციალიზებული ორგანიზაციების სტატუსი იგივეა, რაც თვით გაეროს ცენტრალური დაწესებულებისა. მათი პერსონალი, დიპლომატიური პრივილეგიების და იმუნიტეტის მქონე პირთა წრე შეზღუდულია და მოიცავს უმაღლესი თანამდებობის პირებს, სხვა მაღალი რანგის თანამშრომლები სარგებლობენ ამ უფლებებით მხოლოდ სპეციალური შეთანხმებების არსებობის შემთხვევაში. დანარჩენი პერსონალი სარგებლობს ფუნქციონალური პრივილეგიებით და იმუნიტეტით, ანუ სამსახურებრივი მოვალეობის შესრულების პერიოდში. აღსანიშნავია, რომ დიპლომატიური პრივილეგიები და იმუნიტეტები ენიჭება არამარტო იმ პირებს, რომლებიც ორგანიზაციის სათანადო რანგის თანამშრომლები არიან, არამედ მათ მეუღლეებს და არასრულწლოვან შვილებსაც.

სახელმწიფოთა დროებითი წარმომადგენლობები საზღვარგარეთ

საერთაშორისო ურთიერთობაში ხშირია სხვადასხვა სახის საერთაშორისო თათბირები, კონფერენციები, ეროვნული დღესასწაულები და სხვ. როგორც წესი, ამ შემთხვევაში იგზავნიან ცპეციალური წარმომადგენლები, რომლებიც აღიჭურვებიან სპეციალური ხასიათის დროებითი რწმუნებებით. აღსანიშნავია დელეგაციები, რომლებიც იგზავნება საერთაშორისო კონფერენციებზე. დელეგაციის ყველა წევრზე ვრცელდება დიპლომატიური იმუნიტეტები და პრივილეგიები. მათ დიპლომატთა სტატუსი მიეკუთვნებათ. დელეგაციები, რომლებიც იგზავნება უცხო ქვეყნების დღესასწაულებზე, ატარებს ცერემონიულ ხასიათს. ამ დელეგაციებისგან უნდა განვასხვაოთ **სპეციალური მისიები**, ე.ი. ორმხრივ ურთიერთობაში მონაწილე დელეგაცია, რომელსაც აგზავნის ერთი სახელმწიფო მეორეში, უკანასკნელის თანხმობით, რომელთა მიზანია გარკვეული საკითხების მოგვარება, მოლაპარაკება. ამ მისიებს მიეკუთვნება ასევე დროებითი დიპლომატიური წარმომადგენლობა. **დროებით დიპლომატიურ წარმომადგენლობებს** მიეკუთვნება ყველა ის დელეგაცია, რომელიც მიდის საზღვარგარეთ გენერალური ასამბლეის ან გაეროს კომისიების სესიებზე.

აღსანიშნავია სავაჭრო დელეგაციები, რომლებიც იგზავნება შეთანხმებათა დასადასტურებლად. არსებობს დროებითი დიპლომატიური წარმომადგენლობის სხვა სახეებიც - მაგალითად, სახელმწიფოს მეთაურის სპეციალური დიპლომატიური დავალების შემსრულებლები, სპეციალური საერთაშორისო კომისიების წევრები და ა.შ. ამ პირებზე ვრცელდება დიპლომატიური პრივილეგიები და იმუნიტეტები. ყოველი სახელმწიფო თავად განსაზღვრავს დიპლომატიური იმუნიტეტების და პრივილეგიების მოცულობას. გამონაკლისს შეადგენს პირები, რომლებიც ტრანზიტით გაივლიან. მათ მიენიჭებათ მხოლოდ ის უფლებები, რომლებიც უზრუნველყოფს სატრანზიტო გზის მშვიდობიანად გავლას.

სახელმწიფოს საკონსულო წარმომადგენლობანი

კონსული არის პირი, დანიშნული ერთი სახელმწიფოს მიერ მეორე სახელმწიფოს ზუსტად განსაზღვრულ პუნქტში (ნავსადგურში, სავაჭრო ცენტრში და სხვ.) ამ არეში თავისი სახელმწიფოს ფიზიკური და იურიდიული პირების დაცვისთვის. საკონსულო წარმომადგენელი, დიპლომატიური წარმომადგენლისგან განსხვავებით, მოქმედებს არა მთელი ქვეყნის მასშტაბით, არამედ ადგილსამყოფელი ქვეყნის რომელიმე ერთ პუნქტში. მისი ფუნქციები არაპოლიტიკური ხასიათისაა.

კონსულის ფუნქციებია: ორ სახელმწიფოს შორის ეკონომიკური, კულტურული, მეცნიერული კავშირების დამყარება, მეგობრული ურთიერთობებისთვის ხელის შეწყობა; ადგილსამყოფელი ქვეყნის ცხოვრების სხვადასხვა სფეროებში მიმდინარე მოვლენების შესახებ ინფორმაციის კანონიერი გზით მიღება და ცნობების მიწოდება თავისი სახელმწიფოსთვის; თავისი სახელმწიფოს მოქალაქეებზე პასპორტების და სამგზავრო დოკუმენტების გაცემა, ვიზების გაცემა; თავისი სახელმწიფოს ფიზიკური და იურიდიული პირებისთვის სათანადო დახმარების გაწევა, მათი სამემკვიდრეო, სამეურნეო და ინტერესების დაცვა სასამართლო ან სხვა ორგანოებში; თავისი გემების და თვითმფრინავების, მათი ეკიპაჟების ზედამხედველობა. მათთვის დახმარების გაწევა, გემის საბუთების შემოწმება.

თანამედროვე საერთაშორისო სამართალში ჩამოყალიბდა ნორმა, რომლის მიხედვითაც იმ სახელმწიფოში, სადაც საკონსულოს წარმომადგენელი მთავრობას არ ჰყავს დიპლომატიური წარმომადგენლობა, ამ უკანასკნელს უფლება აქვს მიანდოს თავის კონსულს დიპლომატიური აქტების შესრულება, თუ ადგილსამყოფელი ქვეყანა არ იქნება წინააღმდეგი. ამავდროულს დიპლომატიური წარმომადგენლობა უფლებამოსილია განახორციელოს საკონსულო ფუნქციები. კონსულს ასევე შეიძლება დაევალოს წარმომადგენლობა მთავრობათაშორის ორგანიზაციასთან. დიპლომატიური წარმომადგენლობისგან განსხვავებით, შესაძლებელია, რომ ადგილსამყოფელ სახელმწიფოში მთავრად იტყუებელ სახელმწიფოს ჰქონდეს ერთზე მეტი

საკონსულო წარმომადგენლობა - საკონსულო დაწესებულება. საკონსულო დაწესებულების 4 ტიპი არსებობს და შესაბამისად მათ მეთაურთა ოთხი კლასი: **გენერალური კონსული** - დგას საკონსულოს სათავეში, **ვიცე-კონსული** - მაღალი რანგის კონსულის თანაშემწე, **-საკონსულო აგენტი (ატაშე)** - დამხმარე ფუნქციებს ასრულებს; **სამტატო კონსული** და **შტატგარეშე საპატიო კონსული**. საკონსულო წარმომადგენლობათა შემადგენლობა სამ ძირითად ჯგუფად იყოფა: ა) საკონსულო თანამდებობის პირები ბ) საკონსულოს მომსახურეები (მემანქანეები, მეშიფრეები და ა.შ) გ) მომსახურე პერსონალის მუშაკები (მძღოლები, დამლაგებლები და ა.შ).

ისევე როგორც დიპლომატიური წარმომადგენლობის დროს, კონსულის კანდიდატურის შერჩევისასაც ითხოვენ ადგილსამყოფელი ქვეყნისგან აგრემანს - ეგზეკვატურას. საბუთს, რომელიც ადასტურებს პირის კონსულის თანამდებობაზე დანიშვნას, განსაზღვრავს საკონსულო ოლქის ფარგებს და ადგილსამყოფელს, საკონსულო პატენტი ეწოდება. ეგზეკვატურის მიცემის დღე და საათი განსაზღვრავს უფროსობას საკონსულო კორპუსში.

საკონსულო დაწესებულებების იმუნიტეტები და პრივილეგიები

დიპლომატიური წარმომადგენლობის ანალოგიურად საკონსულო დაწესებულებებს და მათ პირად შემადგენლობებს მიენიჭება გარკვეული იმუნიტეტები და პრივილეგიები, თუმცა, უფრო შეზღუდული სახით. მართალია დიდი მსგავსებაა საკონსულო და დიპლომატიურ პრივილეგიებსა და იმუნიტეტებს შორის, მაგრამ მაშორის არსებობს განსხვავებანიც. უნდა აღინიშნოს საკონსულო დაწესებულების ხელშეუხებლობა, რომელიც დიპლომატიური წარმომადგენლობისგან განსხვავებით არ სარგებლობს აბსოლუტური იმუნიტეტით. საკონსულო დაწესებულების თანამდებობის პირთა იმუნიტეტები და პრივილეგიები განსხვავდება დიპლომატიურისგან: კონსულის საქმიანობა, რომელიც საკონსულო ფუნქციების შესრულებასთან არაა დაკავშირებული, ადგილსამყოფელი ქვეყნის იურისდიქციას ექვემდებარება; როცა საკონსულო ფუნქციებს ასრულებს და სარგებლობს იმუნიტეტით, იგი პასუხისმგებელია მაინც იმ ზიანისთვის, რაც საგზაო-სატრანსპორტო შემთხვევითაა გამოწვეული; არა აქვს უფლება უარი თქვას მოწმის ჩვენების მიცემაზე; ჩხრეკისგან თავისუფლდება მხოლოდ კონსულის სამსახურებრივი ფართობი. ასეთივე უფლებები მიენიჭება საკონსულოს ყველა თანამდებობის პირსა და მათი ოჯახის წევრებს. ადმინისტრაციულ-ტექნიკური პერსონალი იმუნიტეტით სარგებლობს მხოლოდ სამსახურებრივი მოვალეობის შესრულების დროს. შტატგარეშე კონსულის პრივილეგიები და იმუნიტეტები შედარებით შეზღუდულია.

საკონსულოს წევრი, როგორც წესი, იმუნიტეტებსა და პრივილეგიებს იძენს სახელმწიფოს საზღვრებში შესვლის მომენტიდან, ხოლო თუ პირი უკვე ცხოვრობს ადგილსამყოფელ სახელმწიფოში, სამსახურებრივი მოვალეობის შესრულების მომენტიდან. არც ერთ პირს, რომელიც სარგებლობს იმუნიტეტებითა და პრივილეგიებით, უფლება არა აქვს უარი თქვას მათზე თავისი სახელმწიფოს ნებართვის გარეშე.

საკონსულოს პირადი შემადგენლობა უნდა იცავდეს ადგილობრივ კანონებს და წესებს, წინააღმდეგ შემთხვევაში ადგილსამყოფელ სახელმწიფოს უფლება აქვს, იგი გამოაცხადოს „პერსონა ნონ გრატად“ ან „მიუღებელ პიროვნებად“.

საკონსულოს საქმიანობა შეწყდება შემდეგი პირობების დადგომისას: კონსულის გადადგომა; კონსულის გამოწვევა მისი სახელმწიფოს მიერ პირადი თხოვნის, პენსიაზე გასვლის და სხვა მიზეზის გამო; ადგილსამყოფელი სახელმწიფო მას აცხადებს „პერსონა ნონ გრატად“; ტერიტორია, სადაც მდებარეობს საკონსულოს ოლქი გადადის მეზობელ სახელმწიფოსთან; სახელმწიფოებს შორის ურთიერთობის გაუარესების შემთხვევაში. საკონსულო დაწესებულების მეთაურის გადადგომა. აღსანიშნავია, რომ დიპლომატიური ურთიერთობის გაწყვეტა იმავდროულად არ იწვევს საკონსულო ურთიერთობის გაწყვეტას.

X თავი

საერთაშორისო სისხლის სამართალი და ინდივიდუალური სისხლის სამართლებრივი პასუხისმგებლობა

საერთაშორისო-სამართლებრივი პასუხისმგებლობის სუბიექტი შეიძლება იყოს მხოლოდ სახელმწიფო, საერთაშორისო ორგანიზაცია, თავისუფლებისთვის მებრძოლი ერი (ხალხი) და სპეციალური სუბიექტები. მაგრამ, საერთაშორისო სამართლის განვითარებამ საერთაშორისო დანაშაულის ჩადენის შემთხვევაში ფიზიკური პირის საერთაშორისო სისხლის სამართლებრივი პასუხისმგებლობის კონცეფციაც მკაფიოდ დაამკვიდრა. საერთაშორისო სისხლის სამართალი საერთაშორისო საჯარო სამართლის დარგია. სამართლის ამ მიმართულების მარეგულირებელი წესები საერთაშორისო

სამართლის წყაროებიდან იღებს სათავეს. საერთაშორისო სისხლის სამართალი საერთაშორისო სამართლის შედარებით ახალი დარგია. ქმედებების ის სია, რომელიც საერთაშორისო დანაშაულებად მოიხსენიება, ეტაპობრივი განვითარების შედეგად შედგა.

საერთაშორისო დანაშაული სულ ოთხია: ომის დანაშაულები, გენოციდი, ადამიანურობის წინააღმდეგ მიმართული დანაშაულები, აგრესია. ომის დანაშაულები სათავეს იღებს „ომის წესებისა და ჩვეულებებიდან“, რომლებიც ადამიანს შეიარაღებულ კონფლიქტში გარკვეული დაცვის გარანტიას უზრუნველყოფს. გენოციდი და ადამიანურობის წინააღმდეგ მიმართული დანაშაულების განვითარება ადამიანთა, მათ შორის საკუთარივე სახელმწიფოების მთავრობების მიერ, უფლებების მასობრივი მძიმე დარღვევებისგან დასაცავად განვითარდა. აგრესიის დანაშაულის გამოკლებით, რომელიც სახელმწიფოთაშორის კონფლიქტს ეხება, საერთაშორისო სისხლის სამართალი შეეხება ადამიანსა და ადამიანის დაცვას უფლებების ფართომასშტაბიანი დარღვევებისგან.

XIX საუკუნის ბოლოსკენ მხოლოდ ომის დანაშაულები იყო ცნობილი. პირველი მსოფლიო ომის დასრულების შემდეგდღის წესრიგში დადგა აგრესიული ომის წამოწყება დასჯა. მეორე მსოფლიო ომმა კვლავ დააბრუნა დღის წესრიგში იმ დანაშაულების ჩამდენთა დასჯის საჭიროება, რომლებმაც მსოფლიო შეძრა. 2002 წელს ძალაში შევიდა სისხლის სამართლის საერთაშორისო სასამართლოს წესდება. განხილულისგან უნდა განვასხვავოთ საერთაშორისო სახის დანაშაული. ცნობილია, რომ ყოველი სახელმწიფო თვითონ განსაზღვრავს დანაშაულის სახეებსა და მასთან ბრძოლის საშუალებებს, მაგრამ ზოგიერთი დანაშაული თავისი არსით სცილდება ერთი სახელმწიფოს და საერთაშორისო საზოგადოების ყურადღებას იპყრობს.

6.3. დანაშაულთან ბრძოლის საერთაშორისო-სამართლებრივი რეგულირება და საერთაშორისო ორგანიზაციათა საქმიანობა

უკვე კარგა ხანია სახელმწიფოები ცდილობენ, ბოლო მოუღონ ისეთ დანაშაულს, როგორცაა ყალბი ფულის დამზადება, ნარკოტიკებით ვაჭრობა, ტერორიზმი, მონათვაჭრობა და სხვ. დაიღო მთელი რიგი კონვენციები, რომლებიც იურიდიულად აფიქსირებენ სახელმწიფოთა უფლება-მოვალეობებს კონკრეტული საერთაშორისო სახის დანაშაულთან ბრძოლაში: ა) კონვენცია ტელეგრაფის წყალქვეშა კაბელის დაცვის შესახებ ითვალისწინებს ერთობლივ ბრძოლას იმ პირთა და გემთა წინააღმდეგ, რომლებიც აზიანებენ აღნიშნულ კაბელებს და აფერხებენ კომუნიკაციას, ან ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი არხის ნორმალურ ფუნქციონირებას. ბ) კონვენციები ქალებით და ბავშვებით ვაჭრობის შესახებ მრავალჯერ დაიღო. ერთ-ერთი ბოლო კონვენცია დაიღო ადამიანებით ვაჭრობასთან და მესამე პირთა მიერ პროსტიტუციის ექსპლუატაციასთან ბრძოლის შესახებ. კონვენცია ითვალისწინებს მხარეთა ერთობლივ საქმიანობას საროსკიპოებში გაყიდვის მიზნით ადამიანების მოტაცებასთან საბრძოლველად და პროსტიტუციის ექსპლუატაციის ბიზნესის აღკვეთისათვის. სახელმწიფოები სისტემატურად აწვდიან ერთმანეთს ცნობებს „ცოცხალი საქონლით“ მოვაჭრეების შესახებ, სახავენ ერთობლივ ოპერაციებს ამ სახის დამნაშავეთა შესაპრობად და ა. შ. გ) კონვენცია მონობის აკრძალვის შესახებ ითვალისწინებს ბრძოლას ტრადიციულ მონობასთან, ე. ი. ადამიანის ისეთ მდგომარეობასთან, როდესაც ეკუთვნის სხვა პირს საკუთრების უფლებით. მონათვაჭრობად ითვლება: 1. ყველა ქმედობა დაკავშირებული პირის შეპყრობასა და შეძენასთან ან მის განკარგვასთან მონად გადაქცევის მიზნით; 2. ყველა ქმედობა, რომელიც დაკავშირებულია მონის შეძენასთან მისი გაყიდვის ან გაცვლის მიზნით; 3. საერთოდ ყველა ქმედობა დაკავშირებული მონებით ვაჭრობასა და მათ გადაყვანასთან. მოგვიანებით „მონობის“ ცნება კიდევ უფრო გაფართოვდა და მოიცავს ისეთი ქმედობანი, როგორებიცაა: ყმობა, ქალების და ბავშვების ყიდვა-გაყიდვა, სავალო კაბალა, სხვა სახის იძულებითი მუშაობა. ისჯება არა მარტო პირის მონად გადაქცევა ძალით, არამედ მისი დაყოლიება ნებაყოფლობით ჩადგეს მონურ მდგომარეობაში. სასტიკად ისჯება მონის ან დამოკიდებულ მდგომარეობაში მყოფი პირის დასახიჩრება, სხეულზე დამღის ამოწვით ან სხვა რაიმე საშუალებით მონური მდგომარეობის აღნიშვნა ან პირის დასჯა.

დ) კონვენციაში პორნოგრაფიული გამოცემებისა და მათი ვაჭრობის აღკვეთის შესახებ განმარტებულია, რომ პორნოგრაფიული ნაწარმოებების, ნაბეჭდი გამოცემების, გამოსახულებების ან პორნოგრაფიული ხასიათის სხვაგვარი საგნების დამზადება ან გავრცელება, ან რეკლამირება, აგრეთვე ამ საგნებით ვაჭრობა ან მათი შენახვა გაყიდვის ან გავრცელების მიზნით ისჯება. ე) კონვენცია ყალბი ფულადი ნიშნების დამზადების შესახებ მიზნად ისახავს ყალბი ფულის მკეთებელბთან ბრძოლის საერთაშორისო ორგანიზებას ისე, რომ დაისჯოს არა მარტო ადგილობრივი ფულის ფალსიფიცირება, არამედ უცხოური ვალუტისაც. ვ) კონვენცია ღია ზღვის შესახებ და კონვენცია საზღვაო სამართლის შესახებ ითვალისწინებს საერთაშორისო თანამშრომლობას საზღვაო მეკობრეობასთან ბრძოლაში. ზ) ერთობლივი კონვენცია ნარკოტიკული საშუალებებისა და

ფსიქოტროპული ნივთიერებების შესახებ განმარტავს, რომ ისჯება ნარკოტიკული და ფსიქოტროპული ნივთიერებების კულტივირება და წარმოება, შენახვა, ყიდვა-გაყიდვა, შემოტანა და გატანა. თ) საერთაშორისო ტერორიზმის წინააღმდეგ მიმართული აქტებიდან გამოირჩევა ორი კონვენცია: 1. რომელიც მიმართულია იმ პირების წინააღმდეგ დანაშაულთა თავიდან აცილებისა და დასჯის შესახებ, რომლებიც საერთაშორისო დაცვით სარგებლობენ დიპლომატიური აგენტების ჩათვლით; 2. რომელიც ბრძოლას უცხადებს საპატიო ხომალდების უკანონო გატაცებას და იცავს სამოქალაქო ავიაციის უსაფრთხოებას.

2001 წლის 11 სექტემბრის ნიუ-ორკში დატრიალებული ტრაგედიის შემდეგ საერთაშორისო სამართლის თეორია და პრაქტიკა მკვეთრად იცვლის პოზიციას და ერთხმად აღიარებს საერთაშორისო ტერორიზმს დანაშაულად ადამიანურობის წინააღმდეგ.

64. დამნაშავეთა გადაცემა

დამნაშავეთა გადაცემა სამართლებრივი დახმარების ერთ-ერთი სახეა. სახელმწიფო, რომლის ტერიტორიაზეც იმყოფება დამნაშავე, გადასცემს მას მეორე სახელმწიფოს, რომელიც ითხოვს ამ პირის სისხლის სამართალში მიცემის ან უკვე გამოტანილი განაჩენის აღსრულებას.

სახელმწიფოები იყოფა ორ ჯგუფად - ერთნი გადასცემენ დამნაშავეს მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ მათ აკავშირებთ მთხოვნელ სახელმწიფოსთან ხელშეკრულება გადაცემის შესახებ, რომელიც ჩამოთვლის, რა სახის დანაშაული ექვემდებარება გადაცემას. სახელმწიფოთა მეორე ჯგუფი არ თვლის ხელშეკრულების არსებობას გადაცემისთვის აუცილებელ ფაქტორად და გადასცემს დამნაშავეს თავის კანონმდებლობაში არსებული დებულებების მიხედვით. საერთაშორისო სამართალში ჩამოყალიბდა ძირითადი წესები, რომელსაც იცავს ყველა სახელმწიფო: ა) არ გადაიცემა საკუთარი მოქალაქე; ბ) არ გადაიცემა პოლიტიკური დამნაშავე, რომელიც სარგებლობს თავშესაფრის უფლებით; გ) პირი გადაიცემა მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ მის მიერ ჩადენილი ქმედობა გადამცემი სახელმწიფოს კანონებით ისჯება; დ) გადაცემული პირი შეიძლება გამართლდეს მხოლოდ იმ დანაშაულისთვის, რომლის გამოც მოხდამისი გადაცემა; ე) არ გადაიცემა პირი, რომლის მიმართ გამოტანილი განაჩენი ვერ აღსრულდება ხანდაზმულობის ვადის გასვლის გამო; ვ) არ გადაიცემა პირი, რომლის მიმართ გამოტანილია განაჩენი ან შეწყვეტილია საქმის წარმოება მის ადგილსამყოფელ სახელმწიფოში; ზ) ორივე სახელმწიფოს კანონმდებლობის მიხედვით ქმედებაზე საქმე აღიძვრება მხოლოდ კერძო ბრალდების სახით, ესე იგი დაზარალებულის განცხადების თანახმად; თ) გადაცემის თაობაზე მოლაპარაკება დიპლომატიური ან სხვა გზებით ხორციელდება.

65. ხელშეკრულებები სამართლებრივი დახმარების შესახებ

დანაშაულობასთან ბრძოლაში დიდ როლს ასრულებს ორმხრივი და მრავალმხრივი ხელშეკრულებები, რომლებიც ითვალისწინებს მთელ რიგ ღონისძიებებს სისხლის სამართლებრივი საქმის წარმოებისა და პროცესის ჩატარების სრულყოფისთვის: ერთი სახელმწიფო მეორე სახელმწიფოს თხოვნით ატარებს ჩხრეკას, ნივთიერი მტკიცებულებების ჩაბარებას და ბრალდებულის, მოწმეების, ექსპერტების დაკითხვას, სასამართლო დათვალიერებას, დამნაშავეს გადაცემას და სხვ.

ბოლო წლებში საქართველომ მრავალი ასეთი ხელშეკრულება დადო აზერბაიჯანთან, თურქეთთან, რუსეთთან, ბულგარეთთან, სომხეთთან. ყველა ეს დოკუმენტი ითვალისწინებს, რომ გადაცემას ექვემდებარება: ა) დანაშაულის ჩამდენი პირი, რომელიც ისჯება ორივე ქვეყნის კანონით და რომლის ჩადენისთვის გათვალისწინებულია თავისუფლების აღკვეთა 1 წელზე მეტი ხნის ვადით ან უფრო მძიმე სასჯელი; ბ) თუ მოცემულ პიროვნებას მიესაჯა თავისუფლების აღკვეთა 6 თვის ვადით ან უფრო მძიმე სასჯელი; ხელშეკრულება ითვალისწინებს გადაცემაზე უარის თქმის კანონიერ შემთხვევებს.

ორივე მხარის ადმინისტრაციულმა ორგანოებმა კარგად უნდა იცოდნენ, რა სახის საერთაშორისო ხელშეკრულება არსებობს ამათუთ იმ საქმესთან დაკავშირებით და გამოიყენონ ამ ხელშეკრულების დებულებები. ამ ხელშეკრულებით მხარეები ივალდებულებენ პირის გადაცემას სასჯულის მოსახდელად იმ სახელმწიფოსთვის, რომლის მოქალაქეც არის, თუ უკვე მოხდა განაჩენის კანონიერ ძალაში შესვლა. თავის სახელმწიფოში ეს პირი არ შეიძლება გასამართლებულ იქნეს მეორედ ამავე საქმეზე, თუ აღნიშნული განაჩენი რომელიც გამოიტანეს გადამცემ სახელმწიფოში, არ იქნა გაუქმებული და არ დაინიშნა ახალი გამოძიება ან სასამართლო გარჩევა.

მსჯავრდებულის გადაცემა არ მოხდება, თუ იმ სახელმწიფოს კანონმდებლობის მიხედვით მისი ქმედება დანაშაულად არ ითვლება; სახელმწიფოში, რომლის მოქალაქეც მსჯავრდებულია, ჩადენილი ქმედებისთვის იგი დაისაჯა ან გამართლდა, ან საქმე შეწყდა ან თუ გათავისუფლდა სასჯელისგან კომპეტენტური ორგანოების მიერ; სასჯელი არ შეიძლება აღსრულდეს სახელმწიფოში, რომლის მოქალაქეც მსჯავრდებულია, ხანდაზმულობის ვადის გასვლის გამო; მსჯავრდებულს მუდმივი საცხოვრებელი ადგილი აქვს იმ სახელმწიფოს ტერიტორიაზე, რომლის სასამართლომაც გამოიტანა განაჩენი; ვერ მიაღწიეს შეთანხმებას ამ კონვენციით გათვალისწინებული მსჯავრდებულის გადაცემის პირობების შესახებ.

მსჯავრდებულის გადაცემის საკითხი შეიძლება აღძრას სახელმწიფომ, რომლის სასამართლომაც განიხილა საქმე, სახელმწიფომ, რომლის მოქალაქეც არის იგი, ან მსჯავრდებულის ნათესავებმა ერთი ან მეორე სახელმწიფოს კომპეტენტური ორგანოებისადმი მიმართვით.

საერთაშორისო ორგანიზაციის საქმიანობა

გაეროს დიდი როლი მიუძღვის საერთაშორისო სახის დანაშაულთან ბრძოლაში - თითქმის ყველა საერთაშორისო - სამართლებრივი აქტი ამ ორგანიზაციის ფარგლებში შემუშავდა. ბევრი რამ კეთდება საერთოდ დანაშაულის თავიდან აცილებისა და დამნაშავეების მიმართ მოპყრობის წესების კოორდინაციისა და დახვეწის მიზნით. შექმნილია მრავალი რეგიონალური და ორმხრივი სამთავრობათშორისო და არასამთავრობათშორისო ორგანიზაცია, რომლებიც აქტიურად თანამშრომლობენ გაეროსთან და ერთმანეთთან. ამ თანამშრომლობის ძირითადი მიმართულებანია:

ა) სისხლის სამართლებრივ დამნაშავეთა გადაცემისა და სამართლებრივი დახმარების აღმოჩენის ინსტიტუტის დამუშავება; ბ) სამეცნიერო ინფორმაცია - პრობლემის გამოკვლევა და ერთობლივი გამოკვლევების ჩატარება. გ) სახელმწიფოებისათვის პროფესიულ-ტექნიკური დახმარების აღმოჩენა სისხლის სამართლებრივ დანაშაულობასთან ბრძოლაში. დ) საერთაშორისო-სამართლებრივი კოორდინაციისათვის ხელის შეწყობა, რომლის მიზანია დანაშაულობასთან ბრძოლის განვითარება და დახვეწა.

გარკვეული წვლილი შეაქვს დანაშაულებასთან ბრძოლაში კრიმინალური პოლიციის საერთაშორისო ორგანიზაციის - ინტერპოლს, რომლის მიზანია სხვადასხვა ქვეყნის საპოლიციო ხელისუფალთა თანამშრომლობისა და ურთიერთდახმარების უზრუნველყოფის სისხლის სამართლის დანაშაულებათა წინააღმდეგ ბრძოლაში. ინტერპოლის წევრია 120 ქვეყნის ოფიციალური საპოლიციო ორგანოები. უმაღლესი ხელმძღვანელი ორგანოა - გენერალური ასამბლეა. ორგანიზაციის ოფიციალური ენებია: ფრანგული, ინგლისური და ესპანური. შტაბ-ბინა პარიზშია. საქართველო შეუერთდა ინტერპოლს 1993 წელს.